

V menn

UKE 24 13. JUNI 2025 kr 119

**Norges legendariske krigsfotograf
dokumenterte D-dagen**

**– I all sin gru
var synet
betagende**

**Se de
unike
bildene**

**Stor test:
ÅRETS
SOMMERØL**

**To klare
vinnere**

Sloseriombudsmannen:
**Skattepenger til å
bekjempe syrer**

+ Europa skyr amerikanske produkter

INNHOOLD

REPORTASJER

6 Nordmannens krigsbilder

Blant soldatene som gikk i land i Normandie, befant det seg en nordmann. Ole Friele Backer trosset ordrene og hev seg med angriperne, med fotoapparatet på magen som eneste forsvarsmiddel mot tyske kuler.

14 Ikke alltid beredt

Nordmenns beredskap for å tåle kriser er høyst variabel, og gjerne innskrenket til å handle litt ekstra hermetikk, vanddunker og dopapir.

26 Arkivgull: Jagerfly kappet taubane

Seks styrtet i døden. 81 andre gondolpassasjerer dingle mellom himmel og jord i timevis.

34 Paring i parken

I parken i Shanghai er det hver søndag ekteskapsmarked, der ivrige foreldre tropper opp med plakater og kontaktannonser for å ordne partner til barna.

44 Vi Menn tester: Sommerølet!

To seksere på terningen – og en litt overraskende vinner.

52 Monsteret Manson

Disiplene til Charles Manson gjorde alt han ba dem om, inkludert knivdrap. Bare tilfeldigheter gjorde at Frank Sinatra og Tom Jones beholdt skinnen.

60 Der heksedoktorene suger

I fjellene i det nordlige India tyr mange fortsatt til eldgammel alternativ legebehandling. Heksedoktorer suger og slikker vekk alt fra traumer og smerter til ekteskapstrøbbel. Les hvordan det gikk da Vi Menns Johnny Haglund skulle kureres for hodepine.

68 Bil: Jeep Compass

Jepp, Jeeps nye elektriske SUV ser tøffere ut enn forgjengeren.

76 Reise: Dra til Nordvestlandet!

Norges mest undervurderte område, påstår enkelte.

I DENNE UKENS VI MENN ...

...kan du lese flere saker rundt samme tema; verdien av å være godt forberedt når krisen rammer.

I Shanghai i Kina er foreldre forberedt på å annonsere sine håpefulle på ekteskapsmarkedet i Folkets park, dersom ungdommene ikke har suksess på sjekkemarkedet selv. Den norske fotografen Ole Friele Backer hadde forberedt seg grundig da han gikk i land i Normandie under invasjonen i 1944. Resultatet ble sterke vitnesbyrd fra en

dramatisk krise for verden. Hvor godt er nordmenn forberedt mentalt sett på kriser? Ikke så veldig godt, skal vi tro undersøkelser.

Myndighetene har vært mer opptatt av bokse-mat, flaskevann og batterier.

Takk for at du leser Vi Menn!

Lars-Erik Nygaard

« Piloten kastet et blikk nedover, men så ikke noe usedvanlig eller urovekkende. Kanskje han hadde kollidert med en stor fugl? »

3 NYE MODELLER FRA VERDENS STØRSTE ELBIL PRODUSENT

BYD

byd.no

SEALION 7 4X4

Den perfekte norske
familiebil fra verdens
største elbilprodusent

Firehjulstrekk
502 km WLTP rekkevidde
578 l baggasjerom
1500kg hengervekt
75 kg takvekt
Høyt utstyrsnivå

**Excellence-utstyrspakke
inkludert – spar 129.000,-**

Lanseringskampanje fra

469.900,-

DOLPHIN

**Vinner Årets bilkjøp Europa
2024 av Autobest**

V2L-funksjon
Varmepumpe
427km WLTP rekkevidde
Høyt utstyrsnivå
345l bagasjerom
5 stjerner NCAP

**2,99%
RENTEKAMPANJE**

3.040,-

pr. mnd. 0,- kroner i forskudd

Lanseringskampanje fra

299.900,-

**TANG 4x4 - Stor SUV
med 7 seter**

**STORT UTSTYRSNIVÅ OG
MANGE NYHETER**

Firehjulstrekk
530 km WLTP rekkevidde
108 kWh batterikapasitet
1500kg hengervekt
75 kg takvekt

3,99% RENTEKAMPANJE

5.990,-

pr. mnd. 132.500 i forskudd - Lån 10 år

Lanseringskampanje fra

699.900,-

*Mål. beløp periode 1 i 3 år 5.990 kr, Mål. beløp periode 2 i 7 år 6.604 kr, Bilpris 709.800 kr, Egenkapital 132.500 kr, Etab. /tinglysingsgebyr 5.225 kr, Mål. termingsgebyr 95 kr, Lånebeløp inkl. etab. /tinglysingsgebyr 582.525 kr, o/10 år; Flytende nom. kampanjerente i 3 år 3,99 %, deretter flytende nom. produktrente i 7 år 6,99 %, Eff. rente 6,02 %, Kostnad 193.187 kr, Totalt 770.487 kr. Både kampanje- og produktrente er flytende og følger normal renteutvikling i hele låneperioden, og vil aldri bli lavere enn 0,05 %. Renten kan endres ved ubet. tidsp., hvis det har vært rentendringer mellom søknadstidsp. og ubet. tidsp. Lån fra bank som tar pant i bilen som sikkerhet.

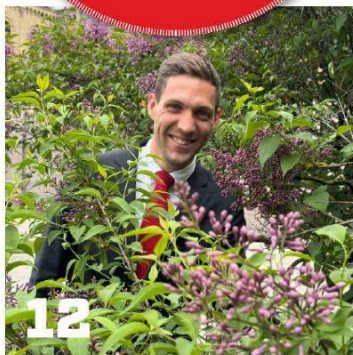
INNHOOLD

FASTE SIDER

- 12 Sløseriombudsmannen**
Kampen mot syrinene.
- 22 Blinkskudd**
Stabel med skilpadder.
- 24 Yans 10 på topp**
Melodi Grand Prix: 10 på bunn
- 32 Grafikk**
Europa velger bort amerikansk.
- 38 Ny viten**
Paradis for regnbuer.
- 40 Quiz**
Vi Menns spesialquiz med tolv nye spørsmål og svar.
- 41 Kryssord**
Vinn én million med flax!
- 42 Sudoku**
Ukens hjernetrim.
- 48 Kule sider**
Lunch, Pondus, Radio Gaga, Rutetid, Absurdgalleriet m.fl.
- 58 TimeOut**
Skråblikk på verden.
- 74 Reisemix**
Reisen går til Sveriges riviera og Europas svar på Hawaii.
- 82 Neste uke**

12

På tide å forby poteten, kanskje?
Den har plaget Norge helt siden 1757, da første knoll ble lagt i jorden.

LEDER

Bane NOR vet råd

Tenk deg følgende scenario: Etaten du arbeider i, er blant landets dårligst rangerte, for det er deres ansvar at togene i Norge er i rute. Men DET er de dessverre ikke.

Faktisk er trafikkavviklingen noen ganger et stort kaos. Dere blir møtt med påstander om at togene i krigsherjede Ukraina er mer presise enn i Norge. Og det viser seg at de påstandene er sanne.

Så – hva gjør du?

Jo, i Bane NOR vet de råd: De laget podcast!

Bane NOR bestemte nylig å svi av 450 000 kroner på å hyre inn en kjendis for å sitte og småpludre om dette og hint. For podcaster finnes det jo nesten ingen av fra før. Jeg vet ikke hvem de fikk som lyttere, eller hvor mange, men det skulle ikke forundre meg om det ble en god del, det er jo 3400 ansatte i Bane NOR, og når togene likevel står, kan det jo være greit å ha noe å lytte til.

PS! Da noen av Bane NORs ansatte fikk litt problemer etter tullet med Follo-banen, fikk de ordnet en særavtale med skattebetaler-finansiert massasje, men jeg vet ikke om det er en massasje-deal med denne gangen også. DS.

Redaktør:
Alexander Øysta
alexander.oysta@egmont.com

Story House Egmont er en del av Egmont. Egmont er et av Nordens største mediekonserner med 6300 ansatte og aktivitet i 30 land. Vi er en stiftelse, og Egmont Fondet deler årlig ut over 90 millioner kroner til et bedre liv for barn og unge. Vårt motto «We bring stories to life» har sterke publisistiske verdier. Vi står bak mer enn 700 magasiner, tegneserier, Klikk.no, TV 2, Nordisk Film, kinodrift, samt flere deleide selskaper.

Vi Menn arbeider etter Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som mener seg rammet av urettmessig omtale i bladet oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg er et klageorgan som behandler klager mot pressen i presse-etiske spørsmål.

Adresse: PFU, Postboks 46 Sentrum, 0101 Oslo. E-post: pfu@presse.no

W REDAKSJONEN

Mats Ulshagen
mats.ulshagen@egmont.com

Lars-Erik Nygaard
lars.erik.nygaard@egmont.com

Martin Jansen
martin.jansen@egmont.com

Jørgen Johannessen Kind
jorgen.kind@egmont.com

Tore Strøm
tore.strom@egmont.com

VIKTIG INFORMASJON OM ABONNEMENT!

Bli abonnent på bladkiosken.no
På minside.egmont.no kan du enkelt se på og administrere ditt abonnement.

KUNDESERVICE:

Tlf. hverdager 08-16: 22 58 52 30
E-postadresse: abo-vm@egmont.com
Fint om du har ditt kundenummer klart ved henvendelse til oss.
Abonnementet løper til du sier det opp.
Abonnementspriser: 1 år kr 2198,- (pristillegg utenfor Norden)

Produksjonsansvarlig:

Ingunn Elise Kristiansen,
ingunn.elise.kristiansen@egmont.com

Markedsansvarlig:

Maria Raza, maria.raza@egmont.com

Ansvarlig redaktør/direktør:

Axel Walø, axel.walo@egmont.com

ANNONSESALG:

Ad.venture AS
christian@ad-venture.no

UTGIVER:

Story House Egmont
ISSN 0042-4951

Besøksadresse redaksjon, markedsavdeling, annonseavdeling: Nydalsveien 12, Oslo

Postadresse: Vi Menn,
Postboks 4980 Nydalen, 0441 Oslo
Tlf: 22 77 20 00

Redaksjonen overtar intet ansvar for manuskripter og bilder som ikke er bestilt. Vi Menn publiserer også digitalt og betaler i utgangspunktet ikke flere honorarer for samme artikkel. Dette blad må ikke utleies i ervervsmessig øyemed.

TRYKK: Egmont Printing Service

story house
EGMONT

VERDENSNYHET!

@ VITARA

Elektrisk SUV med firehjulstrekk Som skapt for norske forhold

412km WLTP rekkevidde • ALLGRIP-e 4x4
Fire kjøremodus inkl. Trail-mode
Suzuki Connect App • 40/20/40 Justerbart baksete
Opptil over 500 l bagasjerom
Høy bakkeklaring
Les mer på suzuki.no

SNOWTRAIL-UTSTYRSPAKKE INKLUDERT I PRISEN

19 tommer mørke aluminiumsfelger • 10-veis elektrisk justerbart førersete • Ambient stemningsbelysning • Adaptive fjern- og hovedlys
Ikonisk 3-point led matrix • Trådløs mobillading • Stemmestyring • INFINITY by Harman lydsystem med subwoofer • Oppvarmet ratt & frontrute • 10.25-tommers skjerm & 10.1-tommers senter skjerm • Apple Carplay og Android Auto • 360 graders kamera

**HELT MED
KAMERA:**

Ole Friele Backer
om bord på
«Vestmandrød»
under overfarten
til Normandie.

OLE FRIELE BACKER

DEN NORSKE KRIGSFOTOGRAFEN

Blant soldatene som gikk i land på Juno Beach
i Normandie, befant det seg en nordmann.
Han var kun bevæpnet med kamera.

LANDGANG: Britiske soldater
vasser i land på Juno Beach ved
Bernières-sur-Mer 7. juni 1944.
«Vestmandrød», båten Ole
Friele Backer kom med,
skimtes til høyre.

Tekst: **Håkon Bonafede**

all sin gru var synet betagende, beskrev krigsfotograf Ole Friele Backer den første natten utenfor Juno Beach etter invasjonen, D-dagen 6. juni 1944.

Backer var ansatt som fotograf for den norske informasjonstjenesten i London. Tre år tidligere hadde han flyktet fra Bergen etter å ha sittet i forhør hos Gestapo. Han skulle bli den mest profilerte av de norske krigsfotografene der han doku-

menterte livene til norske jagerflygere, soldater og krigsseilere i konvoitrafikk under krigsårene. Mange av bildene hans endte opp på forsiden av kjente utenlandske publikasjoner.

5. juni 1944 startet ferden over til invasjonstrendene i Norman-

die på det norske skipet «Vestmandrød», som var lastet med ammunisjon og stykkgoods. Skipet ankret opp to kilometer fra land på selve D-dagen blant tusenvis av fartøy av alle slag.

Her ble skuta liggende rett under granatbanene til en britisk

krysser som hamret løs på de tyske stillingene på land samtidig som tyske fly startet branner og store eksplosjoner.

Backer hadde fått uttrykkelig ordre om ikke å forlate skipet, men da de første «duck»-amfibiekjøretøyene kom ut til skipet i grålysningen for å hente last, hev han seg med.

– Jeg gjorde det med den aller beste samvittighet. Skulle jeg få bildene jeg trengte, kunne jeg umulig oppnå dette ved å bli om bord, forklarte han i boken «Krigsfotografen» som kom ut i 1946.

Her beskriver han gleden til ►

«Maskinkanonen fjernet både kirketårn og snikskytter.

SNIKSKYTTER: Britiske soldater har søkt dekning mens de lokaliserer tyske snikskytttere i en fransk landsby. Backer skriver: Under disse trefningene søkte jeg dekning i en kjellergang. Det var allerede kommet noen før meg, og jeg ble stående ytterst med fotoapparatet på magen som eneste forsvarsmiddel.

VEIEN MOT FREDEN: Den første angrepsbølgen på Juno Beach hadde store tap, men klarte å nedkjempe kystforsvarslinjene på to timer. De påfølgende soldatene på bildet skulle få en krevende oppgave med å kjempe seg innover mot land.

«Fangene kom i grupper på flere hundre.

TAPERNE: De første tyske fangene kom utpå ettermiddagen. Først i klynger på to og tre, senere i kolonner på flere hundre. – Det var med en viss skadefryd jeg så på disse første. Ikke mindre morsomt var det å se på de forbausede ansiktene deres da de så det fantastiske livet som foregikk på stranden med hele invasjonsflåten liggende utenfor. Her marsjerer en fangekolonne etter Le Havres fall.

de første befridde franskmennene, men også spenningen når tyske snikskyttere åpnet ild fra trær, hustak og kirketårnet i landsbyen Bernières-sur-Mer. De ble plukket ned en etter en, helt til bare én i kirketårnet var tilbake. Et par salver fra en maskinkanon og både kirketårnet og snikskytteren var borte.

Oppryddingsarbeidet på stranden med fjerning av døde soldater fra vrakene av landingsfartøyene var allerede i gang. De ble lagt i massegraver på en improvisert feltkirkegård.

– Det var et uendelig trist syn å se alle de døde ligge der side om side. Ansiktsuttrykkene kunne fortelle mangt og meget. Noen

hadde slitt og vært dødsens trette, fortalte Backer

– En soldat skal jeg aldri glemme, en ung lyslugget kar på omkring de tyve. Ansiktsuttrykket hans fortalte om begeistring og så rent forklart ut. Han hadde fått hjertesjokk i et fremsprang. Andre hadde gått på landminer og var ille tilredt. Alle hadde de gitt sitt liv for sitt lands og hele verdens frihet.

Backer foretok flere turer over kanalen med forskjellige skip før han ble sendt med en alliert konvoi til Murmansk hvor han deltok i frigjøringen av Finnmark. For sin innsats ble Backer tildelt St. Olavs-medaljen med eikegren. □

TIDEVANN: Den store tidevannsforskjellen gjorde det mulig å kjøre skip og landgangsfartøy helt inn på stranden.

ATLANTERHAVSVOLLEN:

En amerikansk soldat poserer foran en skadet tysk artilleribunker.

D-DAGEN OG BILDENE

D-dagen brukes som betegnelse på dagen da allierte styrker gikk i land i Normandie i Nord-Frankrike, 6. juni 1944.

Invasjonen ble begynnelsen på slutten på andre verdenskrig.

Første dag ble 24 000 fallskjermssoldater satt inn, om lag 7000 skip sto for troppe-transport og ilandsetting av rundt 156 000 infanteri-soldater på fem utvalgte strender langs en 97 kilometer lang kyststrekning.

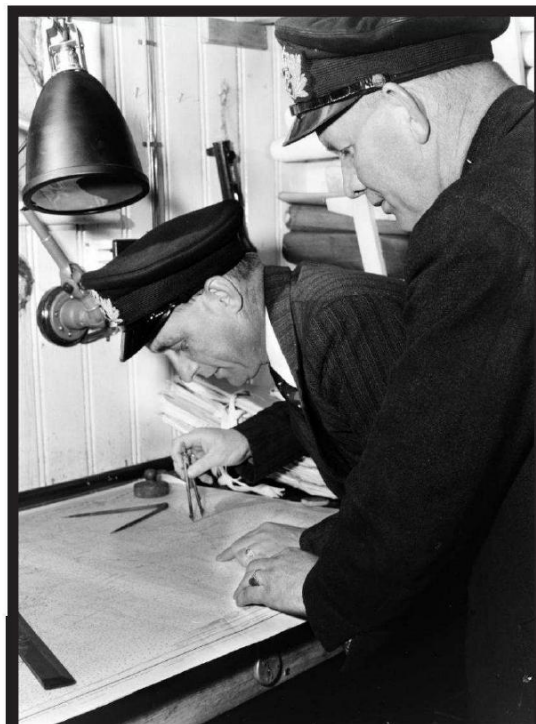
Etter seks dager var 300 000 soldater landsatt og brøt igjennom tyskernes forsvarsverker. Etter én måned sto ca. én million allierte soldater på fransk jord.

5400 jagerfly og 3000 bombefly deltok også i operasjonen.

Bildene fra Normandie er hentet fra NTBs krigsarkiv i Riksarkivet, som er digitalisert og gjort allment tilgjengelig på foto.digitalarkivet.no

DØDEN I SANDEN: 1200 allierte soldater ble drept i landsettingen på Juno Beach. De fleste ble midlertidig lagt i massegraver på feltkirkegården ved stranden.

SANNHETENS ØYEBLIKK: Offiserene på «Vestmandrød» fra Skudesnes på Karmøy rett etter at de har mottatt kartene som viser hvor invasjonen skal finne sted og hvor skipet skal levere sine livsviktige forsyninger til troppene.

KOMMENTAR

Hva går skattepengene dine til? Følg Sløseriombudsmannen på Facebook og i Vi Menn

Har du ris, ros eller henvendelser til Sløseriombudsmannen? Skriv til redaktør Alexander Øystå: alexander.oysta@egmont.com

Kampen mot syrinene

Syrinbusken hører ikke til her, den snek seg inn i Norge for 300 år siden. Nå skal den tas, sier miljøbyråkratene.

SOL, VARME OG duften av syrin, får du noe mer sommerlig enn det? Nyt det mens du kan. Da syrinbuskene blomstret og spredde sin deilige duft i mai, drev det statlige miljødirektoratet en kamp – på vår regning – for å utrydde svineriet.

Svineriet? Ja, faktisk. Miljødirektoratet opplyser i en høringsuttalelse (som har kostet tid og skattepenger) at syrinbusken kom til Norge først på 1700-tallet, og at den derfor bør sees på som en fremmed art, som truer landets naturlige vekster. Inn- trengere, altså. Direktoratet fikk også støtte fra Naturvernforbundet.

Dette høres jo helt absurd ut. Har direktoratet for mye penger og for få problemer å bruke dem på?

DET SÅKALTE «SYRIN-PROBLEMET» må være svært begrenset, naturen har da aldri vært helt statisk? Planter har kommet og gått gjennom alle tider. Og hvis man virkelig bekymrer seg for artsmangfoldet burde sannelig sitkagranen være et mer interessant tilfelle. Den sprer seg jo over hele landet og tetter igjen kulturlandskapene.

Men sitkagranen er fritatt, da den skal være god til å fange opp

CO₂. Det gir mye goodwill blant byråkrater og miljøentusiaster, og kvalifiserer til diplomatisk immunitet.

Norge har flust med andre arter som heller ikke var her før 1700-tallet. På tide å forby poteten, kanskje? Den har plaget Norge helt siden 1757, da første knoll ble lagt i jorden. Den skyldige skal ha vært prost Hans Carsten Atke som plantet urpotetene på Ullensvang prestegård. At en prestegård tok imot disse importerte frekkasene var ikke en selvfølge. Enkelte kristne mente at vekster som ikke nevnes i Bibelen, og som dessuten vokser under bakken, måtte være skapt av djevelen.

MOTSTAND MOT NYE arter har vi altså hatt lenge. Men hvor lenge gir det mening å vente før man reagerer? Nå er det gått cirka 300 år, og da må den ulovlige innvandringen være strafferettslig foreldet. 300 år tilsvarer minst ti generasjoner – og tiendegenerasjons innvandrere må da for svingende kunne defineres som godt integrert? Mitt inntrykk er i hvert fall at poteten og syrinbusken er tatt inn i varmen nå, akseptert som en del av norsk kultur.

I fjor kostet det 1938 millioner skatte kroner å drifte Miljødirek-

SYRIN-MINISTEREN ANGRER IKKE

– Vi mener forbud ikke er et relevant spor å gå videre med. Politiken skal stå seg i møte med folk der ute, og vi merker det er stort engasjement for en folkekjær plante vi har hatt i Norge siden 1700-tallet, sier klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen.

Han understreker at regjeringen fortsatt skal gjøre en innsats for å bekjempe syriner der de er et problem. Til kritikken mot posering i syrinbusk, har ministeren dette å si:

– Jeg håper at man i en verden som er mer preget av utrygghet, usikkerhet og splittelse enn før av og til kan være litt lettbeinte og ha litt glimt i øyet når vi tar ut saker.

– Jeg har stor respekt for høringsprosesser. Samtidig har det folkelige engasjementet for syrin vært så stort, at vi mente det var viktig å signalisere regjeringens holdning på et tidlig tidspunkt, sier han.

(Aftenposten 15. mai 2025)

KONGELIG AKSEPT: De ante det nok ikke, kronprinsparet, da de var på padletur i 2021 og lot seg fotografere foran blomstrende syriner ved Fornebu, at syrin snart ville bli svært vanskelig å svelge for krenkede miljøvernere.

KRISTOFFER HANSEN/KLD

SLEM SYRIN: Miljøministeren Andreas Bjelland Eriksen gikk god for syrinene, og ertet på seg både byråkrater og miljøvernere.

ANNIKA BYRDE/NTB

SLEM POTET: Neste på forbudslisten må vel være ferskingen poteten, som bare har vært i Norge i vel 300 år. Her illustrert ved Amund Tømte, som dyrker disse inntrengerne på Eidsvoll.

toratet. Årsverkene har økt jevnt og trutt, og i fjor presterte direktoratet hele 759. Lønnskostnadene til hvert årsverk beregnes til 990 435 kroner. Vi snakker om en stor og godt lønnet gjeng, som blant annet bruker sin tid og dine og mine skattepenger på å innføre syrinbusk-forbud. Det kan virke som om direktoratet er overbefolket og kostbart, og kunne hatt godt av å slankes. Syrinbusk-aksjonen tyder absolutt på det.

Da jeg leste om forslaget, fikk jeg ideen til et mulig kompromiss

mellom byråkratene på den ene siden, og folk som liker duften av syrin og/eller misliker å betale skattepenger på tøys og tull. Vi fjerner noen busker, og de fjerner noen direktorater. Miljødirektoratet ble opprettet så sent i som 2013 og fantes altså ikke på 1700-tallet!

SÅ VISER DET seg at klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen kom meg i forkjøpet. Ikke med å fjerne unødvendig byråkrati, men med å «frede» syrinbusken fra dens byråkrat-fiender.

«Syriner er en kjær hageplante som har vært lenge i Norge og som har en historisk verdi» utbasunerte Bjelland Eriksen, som forsikret at Arbeiderparti-regjeringen ikke ville gå inn for noe forbud mot syrin. Dette sagt av ministeren mens han sto inne i en syrinbusk som blomstret rett foran Stortinget.

MANGE I SYRIN-BYRÅKRATISKE kretser ble både provosert og krenket av ministerens argumentasjon og oppførsel. Biolog og rådgiver Julie Paus-Knudsen i

(den statsstøttede) miljøorganisasjonen Sabima uttalte til Aftenposten at det var «smakløst» av minister Bjelland Eriksen å gjøre debatten så «banal».

Her er noen andre innførte vekster som sikkert gjør Miljødirektoratet rasende: Plomme, gullris, løk, gulrot, persille. Aner vi konturene av en årsverk-fordobling? Griper det om seg i alle direktoratene? Blir alt forbudt som ikke fantes før 1700-tallet? Fremtiden i våre hender og MDG har hentet frem flaggene sine. Følg med!

STIAN LYSBERG SOLUM/NTB

Informasjon
Bokmål

Slik bidrar du til Norges beredskap

Råd om egenberedskap

Viktig informasjon fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)

BEREDSKAP: Når strømmen forsvinner over dager, blir det fort mørkt – i dobbelt forstand. Nordmenns beredskap for å tåle kriser, er høyst variabel. Myndighetenes anbefalte beredskapslager (innfelt) inneholder lite som kan gi mental beredskap.

PREPPET FOR STROMBRUDD – MEN IKKE SAMMENBRUDD

Det hjelper lite med 20 liter flaskevann, noen bokser makrell i tomat og stormkjøkken i kjelleren hvis familien eller naboen bryter sammen i panikk over at russerne kutter strømmen.

« Vi må lære oss å tåle ubehag.

Strømmen blir borte midt på vinteren. Ingen mobildekning, og internett er nede, laderen til elbilen er død. Du aner ikke hvor lenge det varer, og du har ingen tilgang til informasjon. Hva gjør du? Har du noen å snakke med? Hva gjør det med oss når det vi tar for gitt, forsvinner på et øyeblikk?

I en krisesituasjon kan det mentale og sosiale være like avgjørende som det fysiske. Likevel handler de fleste «prepper-liste» om ting som vann, batterier og boksmat. Pandemien viste at nordmenns reflekser når krisen rammer gjerne er å kjøpe enorme mengder dopapir og dra på hytta.

– Vi planlegger å kartlegge nabolaget vårt for å finne ut av hvem som trenger hjelp i kriser, hvilken kompetanse og egenskaper beboerne sitter med, og hvordan skal vi kommunisere sammen, forteller Steinar Dahlen, styreleder i Eikåsveien grunnsameie på Nesodden. Det lille boområdet på Nesodden består av et boligsameie og et grunnsameie.

– Vi er opptatt av å tenke mer på hvordan vi kan ruste oss for en krise, og oppnå et mer hjertevarmt og trygt bomiljø, sier han.

Han nevner også ting som felles beredskapslager, og rutiner for håndtering av oversvømmelser i garasjeanlegget.

– Det har vært utfordringer der tidligere år, og med økt fare for

GETTY IMAGES

PRIVAT

FAMLET I MØRKE: På minutter mistet Spania og Portugal strømmen i slutten av april. Sammenbruddet i kraftforsyningen ble en vekker for hele Europa. På Nesodden i Oslo har nabolaget til Steinar Dahlen (innfelt) allerede startet forberedelser på hvordan de skal ta vare på hverandre.

NTB

KOSELIG MED PEIS: Men hvor koselig er stua når panelovnene slutter å virke, havregrøt må kokes på gassbluss og hermetikk så gammel at det står «Joika» på dem blir attraksjoner på menyen? Psykologer anbefaler oss å gå igjennom scenarioet på forhånd for å forberede oss mentalt.

SOLFRID TORVUND LANGELAND/UNIVERSITETET I BERGEN

KRISE PÅ NORSK: Nordmenn sverger til den gamle opp-skriften når krisen rammer: Handle dopapir i enorme mengder, og deretter dra på hytta. Her fra Rema 1000 på Bekkestua i Bærum samme dag som Norge gikk i korona-lockdown. – Vi må lære oss å tåle ubeheag, sier psykolog og professor Per Einar Binder ved universitetet i Bergen (innfelt).

DIREKTORATET FOR SAMFUNNSSIKKERHET OG BEREDSKAP

Sjekkliste for din egenberedskap

Nedenfor finner du eksempler på ting som er lurt å ha hjemme. Du bør gå gjennom dine behov og oppdatere ditt lager med jevne mellomrom. Husk at familie, venner og naboer kan samarbeide om egenberedskap.

Mat og vann

- ☐ Rent drikkevann lagret på kanner eller flasker.
- ☐ Mat som tåler lagring i romtemperatur.
- ☐ Grill, kokeapparat eller stormkjøkken.
- ☐ Ekstra gassbeholder eller brennstoff.
- ☐ Mat og vann til kjæledyr.
- ☐ Litt kontanter og flere betalingskort.

Varme og lys

- ☐ Varme klær og pledd, dyner eller soveposer.
- ☐ Fyrstikker og stearinlys.
- ☐ Ved – hvis du har vedovn eller peis.
- ☐ Gass- eller parafinovn som er beregnet for innendørs bruk.
- ☐ Avtale om overnatting.
- ☐ Lommelykter eller hodelykter som går på batterier, sveiv eller solceller.

Informasjon

- ☐ DAB-radio som går på batterier, sveiv eller solceller.
- ☐ Batterier og ladet batteribank.
- ☐ Liste på papir med viktige telefonnummer som for eksempel nødnummer, legevakst, veterinær, familie, venner og naboer.

Legemidler og hygiene

- ☐ Legemidler og førstehjelpsutstyr.
- ☐ Jodtabletter (gjelder barn og voksne under 40 år, gravide og ammende).
- ☐ Hygieneartikler som våtservietter, håndsprit, bleier, toalett-papir, bind og tamponger.

PRAKTISK: Her er listen med anbefalinger til etablering av egenberedskap fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Fint lite handler om mental overlevelse i krisetider.

«**Livet er verdt å leve, selv om det er vanskelig.**»

mer ekstremvær og nedbør var det viktig at en rutine ble nedfelt, slår han fast.

Tømte hyllene

I fjor høst startet kappløpet for å sikre seg tilters dunker med vann fra norske dagligvarebutikker. Butikkhyller ble rensket for havregryn og kjeks med storhetstid på 1970-tallet. Hermetiske mat-

retter «ingen» har spist på generasjoner, fant veien ned i handlekurvene. Og hvor kunne vi finne radioapparater som kunne drives med batteri?

Alt endte i kjelleren i nykjøpte hyller fra Ikea eller gamle reoler rensket for utgatte joggesko og slitne fjellstøvler man ikke hadde hatt hjerte til å kaste før den nye brosjyren kom fra Direktoratet

NATURLIG BEREDSKAP

Tore Kamfjord, utredningsleder i Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), peker på friluftsliv som en naturlig arena for nå trene både fysisk og mental beredskap.

– Har du vært mye ute, har du antagelig også utstyr og erfaring som kommer godt med ved et strømbrydd. Du vet hva du trenger for å holde deg varm, lage mat, og takle ubehag. Det gir trygghet.

På tur må man planlegge for å holde varmen, ha nok å spise og drikke og kunne behandle småskader.

– Og har du kjent på hvordan det er å være sliten, kald eller ukomfortabel, men likevel klart å holde motet oppe og kommet deg videre, så har du med deg verdifull erfaring.

ORIENTERES MOT FELLESSKAP

Selv om enkelte blir egoistiske i kriser, vil de aller fleste av oss bli mer altruistiske, forteller Per Einar Binder ved Universitetet i Bergen.

– Det viser seg at det er en veldig liten gruppe som blir freeriders og bare tenker på seg selv, sier han.

Han forteller at det er en tendens til at kvinner blir mer opptatt av de nærmeste, mens menn i større grad kan orientere seg mot fremmede, eller andre grupper enn kun den nære familien.

– Det ser man i kameratskapet i soldatgrupper, som ofte er mye sterkere enn mannlige fellesskap i fredstid. Den impulsen er veldig sterk. Nå skal man ikke dra evolusjon for langt, men i et parforhold vil nok mange kvinner føle at det er et enda større svik om en mann ikke er villig til å ofre seg selv fysisk, enn om han er utro, sier han.

for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) kom i oktober. Ski med klister fra fjorårets påsketur og nedstøvede sykler med knusk-tørre kjeder og dårlige bremses fikk selskap av forsyninger én uke i katastrofe-begrunnet ensomhet.

DSB-brosjyren bød på en liste med 18 punkter «på ting som er lurt å ha hjemme» for å kunne ha egenberedskapen i én uke.

Myndighetene sier vi bør være i stand til å klare oss selv i minst 72 timer, og de fleste har sett preppelister og vet litt om hva vi bør ha i kjelleren eller på loftet. I tillegg til at dette skal gjøre at vi er forberedt, er det også en underliggende erkjennelse i dette: Samfunnet rundt deg kan slutte å fungere. Og det kan hende du står til knes i trøbbel – helt alene.

Men noe mangler på preppelisten for egenberedskap.

– Ingen kriser like

Når frykt for død, ruin og kaos

rammer, er støtten i en boks Snurring begrenset. Blant de 18 punktene på DSB-listen for egenberedskap kan likevel bare to med litt velvilje sies å handle om hvordan vi skal overleve mentalt og sosialt i en katastrofesituasjon.

Det ene punktet handler om at vi bør ha en liste med telefonnumre til venner, familie og bekjente, noe som kan være greit så lenge mobilnettet virker.

Det andre punktet handler om alternativt overnattingssted dersom det blir fryktelig kaldt på soverommet ditt.

Jakob Linhave, avdelingsdirektør i Helsedirektoratet, peker på at beredskap må sees i sammenheng med det vi vet om psykiske reaksjoner i kriser.

– Ingen kriser er like, og alle inneholder overraskelsesmomenter som det er vanskelig å forberede seg på, sier han.

– Men mye kan gjøres for å styrke befolkningens evne til å ta

vare på seg selv. En del av det handler om å øke psykologisk motstandsdyktighet og bygge sosiale nettverk.

Han viser til erfaringene fra pandemien, der mange kjente på ensomhet, avmakt og sosial uro. Særlig barn og unge, eldre og andre sårbare grupper ble rammet. Noen mistet tilgang til støtteapparat, andre ble sittende alene i ukevis.

– Sårbarheten ble mer synlig. Derfor ønsket vi å samarbeide med frivilligheten, og oppfordret kommunene til å inngå avtaler med organisasjoner som kunne bidra. Mange steder fungerte dette godt, og det er noe vi kan bygge videre på i fremtidig beredskap, sier Linhave.

Linhave forteller at det finnes konkrete råd for psykisk beredskap, blant annet på dsb.no og helsenorge.no.

Kampanjer som «ABC for god psykisk helse», der det handler om å bygge opp vaner og innsikt i

NTB

PRIVAT

KREVENDE: Ingen kriser er like, og alle inneholder overraskelsesmomenter, påpeker avdelingsdirektør Jakob Linhave i Helse-direktoratet.

hverdagen, som kan være verdi-fulle når noe uforutsett skjer.

– Vi er alle en del av ulike grup-per – familie, skole, arbeidsplass og nabolag. De andre menneskene blir utrolig viktige når krisen rammer. Derfor er det lurt å snakke med noen om hvordan man vil reagere og hva man vil gjøre i en krise. Fellesskap er selveste ryggraden i alt beredskapsarbeid, sier Linhave i Helsedirektoratet.

Den norske plan

Nordmenn har tilsynelatende stor bevissthet om hvordan de vil håndtere en stor krise i samfunnet, skal en tro undersøkelsen Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap offentliggjorde i fjor:

Over halvparten av oss har tenkt gjennom hva vi skal gjøre om strømmen blir borte over tid. Tendens: økende. I 2017 hadde bare én av tre tenkt tanken. Én av fem hadde lagret vann i boligen i 2017. I 2023 var andelen økt til 47 prosent.

Men:

Mer enn én av tre hadde ikke

styrket beredskapen siste år, eller så noe poeng i å prioritere slikt. Andelen av befolkningen som mente seg godt eller nokså godt forberedt på at strøm, telenett, internett eller vann blir borte i tre døgn eller mer blir borte over lengre tid – sank faktisk fra 2022, året krigen igjen kom til Europa.

Må tåle ubehag

Psykolog og professor Per Einar Binder ved Universitetet i Bergen forsker på psykisk motstandskraft og eksistensiell psykologi.

– Vi må lære oss å tåle ubehag, sier Binder.

Det kan låte krevende i et land der noen minutters forsinkelse på tog og buss utløser sinne og en bilkø kan få det verste frem i folk.

– I vår tid assosierer vi ubehag gjerne med ting som sykdom eller fare. Men hvis vi bevisst eksponerer oss for krevende situasjoner, innenfor trygge rammer, bygger vi robusthet, sier Binder.

Han mener vi altfor lenge har tenkt på beredskap som noe ytre og praktisk – og undervurdert betydningen av mer eksistensielle

ting som livssyn, verdiforankring og sosial tilknytning. Hvordan vi lever livene våre, og forventningene vi har til livet, gjør oss mer sårbare i møte med kriser, mener han.

– Perfeksjonisme har mye angst i seg. Det handler mye om å ha det bra hele tiden, men det gjør oss dårligere rustet når livet faktisk butter imot. Vi trenger kontakt med kjerneverdiene våre. Det som faktisk betyr noe. Det gir styrke.

Tragisk optimisme

Disse kjerneverdiene, sier han, kan komme til uttrykk i små ting: nære relasjoner, engasjement, det å vite at man er viktig for noen. For noen handler det om tro. For andre om natur, tradisjoner, fellesskap eller enkle ritualer.

Under pandemien så vi hvordan mange fant trygghet i nye rutiner – som morgenkaffe på balkongen eller faste telefonsamtaler med noen man ellers ikke snakket med.

– De som kjenner egne verdier, takler også bedre at verden rundt dem blir mer usikker. Det handler om å ha et realistisk verdensbilde. Ikke være naiv, men heller ikke gå i svart. Kall det gjerne en tragisk optimisme. Livet er verdt å leve, selv om det er vanskelig.

Mening og dødsangst

Når krisen først inntreffer, handler mye om å finne mening ved tilværelsen.

TIL Å LÆRE AV: På drøye to år med russisk invasjon og daglige krigshandlinger har ukrainerne lært mye om viktigheten av å ta vare på hverandre i krisetider.

– Psykologen Viktor Frankl, som selv overlevde Holocaust, mente at det å oppleve mening var avgjørende for å kunne overleve i konsentrasjonsleiren. Å ha et indre meningssystem, og kanskje også noen enkle ritualer knyttet til det, kunne gi struktur og holde motet oppe. Dette handler om det psykologer kaller «transformativ mestring» – evnen til å finne mening i det aller vanskeligste, sier professor Per Einar Binder.

Binder viser til en annen teori, kalt «Terror Management Theory», som sier at bevissthetsom døden – dødsangst, rett og slett – kan utløse både at vi trekkes nærmere våre egne, men også at vi kan bli mer mistenksomme overfor andre.

– Derfor er det avgjørende hvilke verdier og fellesskap vi har på plass i forkant, mener han.

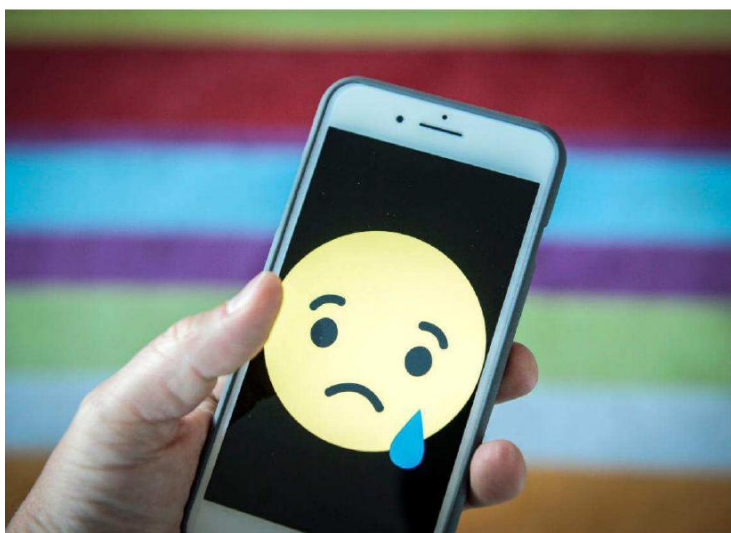
Under pandemien så man flere eksempler på hvordan mange reagerte kraftig på andres oppførsel og forhold til regler. Nedstengningen ga både samhold og splittelse.

– Vår kultur har blitt til gjennom fellesskap, vi hadde vært løvemat uten. Det er mye annet som gjør oss menneskelige, men det at vi begynte å kaste stein

« Det vi investerer i dag, er sikkerhet i morgen.

TOMHET: Plutselige kriser gir tomme hyller og mental tomhet, som i Spania i april i år. Det er egentlig ikke så vanskelig å forebygge konsekvensene av begge deler, ifølge eksperter.

MOBIL-KRISE: Om mobilnettet faller ut eller stenges for å gi plass til nødkommunikasjon kan konsekvensene for veldig mange nordmenn bli store, særlig for dem som har mye av sitt sosiale liv på mobilskjermen.

sammen, gjorde oss sterkere som gruppe, sier Binder.

Når vi blir minnet om hvor sårbare og utsatt vi er, orienterer vi oss ofte mot et fellesskap.

– Digitale fellesskap utfyller noen personlige fellesskap på en god måte. Men under pandemien vi så jo også at de digitale fellesskapene kan styrke en opplevelse av «oss» og «dem» i en del tilfeller, sier professoren.

Han aner at en hverdag enda mer preget av kunstig intelligens i tillegg kan forsterke denne utviklingen.

Digital detox

Hvordan Ola nordmann skal klare

seg uten mobiltelefonen i tilfelle krise, er en gåte. Mange av oss er blitt så avhengige at vi ikke engang i bilen på korte turer klarer å legge mobilen fra oss, selv om alle vet om faren for ulykker og svimlende bøter mobilbruken utløser.

Professor Per Einar Binder mener vi bør være mer bevisste på hvor avhengige vi har blitt av digitale hjelpemidler.

– Hvis strømmen og nettet ryker, forsvinner mye av det vi bruker til å orientere oss i hverdagen. Mange mister struktur, kontakt og til og med identitet. Det gjelder særlig dem som får bekreftelse og tilhørighet gjennom skjermer. For dem kan et helt livsgrunnlag forsvinne på et øyeblikk.

Binder trekker inn filosofen Heidegger, som beskriver hvordan det oppstår en uro i oss når ting vi vanligvis tar for gitt, slutter å virke:

EKSISTENSIELL PREPPELISTE FOR KOLLEKTIVE KRISER

Binder foreslår at vi alle lager vår egen «mentale preppeliste». Ikke en formell sjekkliste, men gjennom handling: snakke med naboen, kjenne etter hva som gir mening, være en del av noe større, ha rom for refleksjon. Her er noen punkter han foreslår.

Realistisk verdensbilde – Gi slipp på forestillingen om at livet skal være smertefritt, og anerkjenn at kriser er en uunngåelig del av det å være menneske.

Meningsberedskap – Kjenn dine kjerneverdier så godt at de kan veilede deg når alt annet vakler og verden synes kaotisk.

Relasjonell kapital – Bygg dype, autentiske relasjoner der du både kan gi og motta støtte uten fasader.

Aksept av eksistensiell usikkerhet – Gi plass til livets grunnleggende uforutsigbarhet og lær å leve med åpne spørsmål heller enn å kreve garantier.

Kognitiv fleksibilitet – Utvikle evnen til å tilpasse deg nye situasjoner, tenke utenfor det vante mønsteret og finne kreative løsninger når gamle metoder ikke lenger fungerer.

Narrativ kompetanse – Styrk din evne til å skape sammenhengende fortellinger som integrerer også det vanskelige og smertefulle i en større sammenheng.

Takknemlighet og nærvær – Øv på å være fullt til stede i øyeblikket og verdsette det som fortsatt er godt, selv midt i det som er vondt.

Moralsk klarhet – Reflekter over dine etiske prinsipper og verdier før krisen treffer, så du har et solid fundament for vanskelige valg under press.

Eksistensielt mot – Kultiver viljen til å se virkeligheten i øynene – også dens brutale sider – og likevel velge å møte opp, og være til stede der du er.

Bevissthet og betydningen av fellesskap – Erkjenn at vi er fundamentalt forbundet med hverandre, og at vår overlevelse og mestring er uløselig knyttet til fellesskapet.

– Når teknologien vi støtter oss på plutselig ikke er der, oppstår det en eksistensiell uro.

Hjemmet blir fremmed. Verden virker plutselig usikker og kaotisk.

Som motvekt anbefaler han å bygge flere kilder til mening i hverdagen: kontakt med naturen, fysiske møter med mennesker, lesing, fortellinger og samtaler. Han løfter frem det å utvikle en muntlig fortellertradisjon – å være sammen om historier, ikke bare være forbrukere av video og sosiale medier.

– Det er lurt å ha jevnlig «digital detox». Ikke bare for å få en pause, men også for å minne oss selv på at vi har verdi og mening også uten skjerm. Og ikke minst:

for å merke hvem vi er når det er stille rundt oss, sier Binder.

Sikkerhet og økt samhold

Professor Per Einar Binder mener mental beredskap også handler om å styrke lavterskeltiltak i hverdagen; ting som nabolagskafeer, gatefester, bytteordninger og verktøybibliotek. Lokale møteplasser binder folk sammen og gjør det lettere å hjelpe hverandre når noe skjer.

– Det vi investerer i dag, er sikkerhet i morgen, sier han. På Nesodden istemmer Steinar Dahlen.

– Ved å rette oppmerksomheten mot nabolag og trygghet vil dette også kunne gi andre gode effekter som økt samhold og økt trivsel. □

BLINKSKUDD

ER DET SÅNN MAN GJØR DET?

Det kan være kamp om de beste plassene i solen i skilpadde-dammen – og i blant må det rett og slett stables i høyden.

For dette er nok ikke et hjelpeløst paringsforsøk, men to skilpadder som har funnet samme favorittstein å hvile på. Duoen på bildet er nordlig rødmage-skilpadder, en art som er ... vel, rødlistet og som kun finnes i små grupper i ulike områder på den amerikanske østkysten. Der holder den til i kulper og dammer og elver. Livet virker ikke spesielt hektisk. Om sommeren liker skilpaddene å slappe av i solen, gjennom vinteren oppholder de seg helt i ro på bunnen av dammen.

Opphavet til navnet sier seg selv, og i skilpaddenenes første leveår (de kan bli over 50 år gamle) er det også tydelige røde striper og felter i skallet.

JOHN CANCALOSI/NATUREPL.COM

10 PÅ TOPP

Melodi Grand Prix' verste

Når verden hvert år setter seg ned for å se Melodi Grand Prix, forventes og ønskes bisarre opptredener. Her er noen høydepunkter.

1. Montenegro 2012, «Euro Neuro»

Rambo Amadeus: En kakofonisk rap om eurokrise og geopolittikk, fremført med en eseldukke og et roterende Rambo-hode. Tom Waits møter EU-kommisjonen på syre.

6. Ukraina 2007, «Dancing Lasha Tumbai»

Verka Serdutchka: En androgyn disco-general i sølvdrakt skrek noe som lød mistenkelig som «Russia goodbye». Geopolittikk i glitrende polkaform. Nådde andreplass!

2. Russland 2012, «Party for Everybody»

Buranovskiye Babushki: Seks bestemødre fra Udmurtia fremfører et eurodisco-ant-hem mens de baker brød på scenen. Fullstendig uimotståelig – og de tok sølv!

7. Moldova 2010, «Run Away»

SunStroke Project & Olia Tira: Uforglemmelig låt, blant annet kjent for Epic Sax Guys hoftebevegelser og 10-sekunders saksofonsolo i loop.

3. Island 2006, «Congratulations»

Silvia Night: En rampete karakter med enormt ego, falsk aksent og et sceneshow som inkluderte utskjelling av publikum. Publikum buet, hun banet tilbake. Herlig.

8. Kroatia 1993, «Don't Ever Cry»

Put: Toneart-forvirring i superklassen. Låten oppleves som et uhell som ikke kan omgjøres. Fredsbudskapet drukner i disharmoni og kvalmende følsomhet.

4. Irland 2008, «Irelande Douze Pointe»

Dustin the Turkey: En fjernstyrt kalkun-dukke med handlevogn rippet i vei, omgitt av dansere og glitter. Irsk humor og Eurovision-surrealisme av beste merke.

9. Latvia 2008, «Wolves of the Sea»

Pirates of the Sea: Latviske sjørøvere med bar overkropp og plastskuter kaller seg «frihetens pirater» mens de roper «Yo ho ho». Johnny Depp burde saksøkt dem.

5. Romania 2013, «It's My Life»

Cezar: En muskuløs tenor i Dracula-kappe fremfører tekno-opera med kastrat-vokal mens han svever opp fra en blodrød trone. Hva foregikk egentlig her?

10. Spania 2008, «Baila el Chiki-Chiki»

Rodolfo Chikilicuatre: En fiktiv komiker med lekegitar og Elvis-sveis gir seg ut på en bevisst tåpelig reggaeton-parodi. Låten ble valgt av folket – ja, demokratiet er skjørt.

Drømmen om Grønland

Våren 2022 reiste Jens Kvernmo og Isak Dreyer til Grønland, hvor de levde med inuittene i over tre måneder. Sammen med fotograf Øyvind Nordahl Næss og NRK dokumenterte de sitt møte med urfolk, deres levesett og gamle fangstkultur.

Dette var en unik sjanse til å få et ekte innblikk i vår felles fortid som jegere og sankere, og med et folk som lever i ett med naturen.

Turen inngikk i Kvernmo sitt urfolk-prosjekt, og ble en overveldende opplevelse for alle tre.

Kulturen og levesettet som er bevart i det kalde Arktis framstår på mange måter som mystisk, men er kanskje det livet mange innerst inne lengter tilbake til uten å vite det.

Boka er spekket med spektakulære bilder og skildringer av en livsstil langt fra vår egen

Den er for alle som ferdes i naturen og villmarka, men også for dem som vil ha et avbrekk fra vår hektiske hverdag.

Jens Kvernmo
Isak Dreyer
Foto og tekst: ØYVIND
NORDAHL NÆSS

Drømmen om Grønland

ÅRETS
GAVEBOK

NRK

PEOPLE
EGMONT

JAGERFLY KAPPET KABELBANE

Et lite napp i venstre vinge, og seks gondol-passasjerer styrtet i døden. Piloten merket ingen ting.

Tekst: **Pierre Joffroy**

Bearbeidet og tilrettelagt av
Van Calmeyer Friis

Kaptein Ziegler, De har kollidert med noe! Han mottok informasjonen med den største ro, slik han hadde lært under hele utdannelsen i flyvåpenet. En jagerpilot må først og fremst ha nervene under fullkommen kontroll. Uansett, Bernard Ziegler visste at noe var hendt, men ikke et øyeblikk regnet han dette «noe» som alvorlig. Det var vel noe teknisk, noe med hans flyvning. At han nettopp hadde forårsaket at det lå seks døde mennesker langt der nede i snøen bak ham, mellom fjellkammene, falt ham ikke inn et øyeblikk.

Vel tilbake på Luxeuil-basen mottok han den grufulle nyheten uten å fortrekke en mine. Nærmest i svime trakk han seg tilbake, og låste seg inn på soveværelset. Hans kone var i Antibes med deres to barn, men han visste at hun ville skynde seg hjem så snart en av de mange transistorradioene på stranden hadde kringkastet katastrofen for de glade badegjestene.

Hva var egentlig skjedd? Han slet med å sette ord på det. Ulykke? Grov uaktsomhet med døden til følge? Noe skjebebestemt? Hvilken makt som ligger i ordet, tenkte han, hvor grusomme ord kunne bli. De boret seg inn i hjernen nå, som smertefulle mantraer, og utløste fantasibilder, like lynrapt som et jettfly kløver luften, ord fikk ham til å grøsse i sitt aller innerste ... seks menneskekropper blødende i den hvite snøen ... seks turister, mennesker som hans egen kone og barn. Glade og intetanende hadde de valgt denne spektakulære utflukten i den vakre, solklare augustdagen.

Nå var de ikke mer.

Han, Bernard Ziegler, hadde revet dem ut av livet og kylt

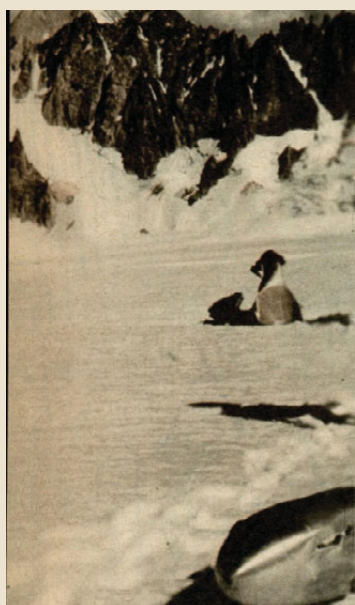
GETTY IMAGES

MELLOM HIMMEL OG JORD:

Seks passasjerer styrtet i døden. 81 hang og dingle mellom himmel og jord i timevis mens man gjennomførte den tidkrevende og kompliserte redningsaksjonen.

NYGIFT I 1957: Lykken hadde alltid smilt til Bernard Ziegler – jagerpilot med en rask karriere bak seg. Her med sin hustru, Jacqueline. De fikk tre barn sammen, og hun overlevde ham da han gikk bort i 2021.

RESERVETANKEN:

I Vi Menn-artikkelen fra 1961 beskrives dette som rester av gondolene som falt ned. Trolig er gjenstanden nærmest faktisk flyets reservetank som ble revet av i sammenstøtet med kabelen.

dem i avgrunnen til denne visse død.

Claude Eatherley – piloten som bombet Hiroshima, endte som livstidspasient på et amerikansk sinnssykehus, det sanne symbol på soldaten som martres av skyldfølelse. Ziegler tenkte der han satt med hodet mellom hendene: Er jeg også skyldig? Hadde han under denne flyvnin-gen gjort noe – eller unnlatt å

gjøre noe – noe som ville vanære ham? Var hans karriere som pilot over?

Stilig ung flyver

Ziegler hadde startet fra Luxeuil i Haute-Saone, fjerde skvadrons base, klokken halv tolv om formiddagen. Hans ordrer var klare og tydelige. Han og løytnant Dre-von, skulle i hver sin F 84 utføre et patruljeoppdrag i retning av

Treviso i Italia, og deretter vende tilbake til Luxeuil over de nordlige Alpene. Det var en øvelses-flyvning, og tilbaketuren skulle foregå i lav høyde.

Etter at radaren ble oppfunnet, var lavflyvning blitt eneste måte å unngå fienden på. Under urolig-hetene i Algerie i april, lyktes en Caravelle-maskin å fly tvers gjennom hele Algerie på den måten uten å bli oppdaget. Lavflyvnin-gen, som allerede var vanskelig nok å utføre med fly av den eldre typen, ble et virkelig prøvestykke med hypermoderne fly.

Men kaptein Bernard Ziegler var ingen nybegynner. Med sine 29 år var han spenstig, solbrent, veltrent, sikker på seg selv, – en ung mann, perfekt i den roman-tiske rollen som «stilig ung krigs-flyver». Han hadde glimrende attester fra sin utdannelses-tid, han var blitt tatt ut til spesialopp-

læring og spesialoppdrag, han hadde tjenstgjort i Algerie. I juli 1960, da han foretok en lavflyvning over grensen til Tunis, ble flyet hans beskyttet og kom i brann. Ziegler reddet seg ved å hoppe ut i fallskjerm.

Over den italienske himmelen tegnet de to F 84-flyene side om side sine smale, hvite streker. Alt gikk bra, meldte de to pilotene over radio. Det var ikke mer å si, bortsett fra at livet var herlig på en klar dag som denne, og så nær himmelen.

Lavflyvning mellom fjellene

De hadde tatt fatt på hjemturen og minsket nå høyden for å begynne lavflyvningen. Da de nærmet seg Alpene, var den fore-skrevne høyden 3 900 meter. Zie-gler og hans kamerat visste begge at en lavflyvning måtte gjennom-føres med største oppmerksom-

« Flyet skar tvers gjennom trekkabelen, mistet en vingetank, og forsvant ut av dalen.

KAPPET KABELN:

Jagerbomberen F-84F var en populær arbeidshest i NATO. Det var denne maskinen Bernard Ziegler førte den fatale august-dagen i 1961. Reservetanken under venstre vinge kappet taubanens trekk-kabel og sendte seks mennesker i døden.

port om det, han fikk vel telefonere til de stedene han hadde fløyet over og ...

Flyene gikk inn for landing, gled over rullebanen, stanset opp.

Noen minutter senere visste Ziegler alt.

Øyenvitne

– Vi hadde nettopp passert Rognon, den store klippeformasjonen som fungerer som en naturlig søyle midt i Vallée Blanche, forteller guiden Christian Mollier.

– Jeg så dette fantastiske flyet komme fra vest, fra Col du Midi. Det glitret i den synkende solen. Det var som et lynblikk.

På plattformen til Aiguille du Midi sto turistene målløse idet de så jagerflyet stupe nedover, som om det var på vei til å krasje i breen, før det plutselig steg bratt opp igjen.

Klokken var 13:05, og da taubanen var i marsj, forårsaket sammenstøtet først et voldsomt rykk.

– Deretter begynte gondolene å rotere rundt bærevaieren, som heldigvis ikke var blitt skadet – ellers ville vi alle ha vært fortapt. Jeg så himmelen, så breen, så himmelen igjen ... (ledauphine.com, 29. august 2011)

De små, skinnende aluminiumsgondolene vaiet i en endeløs, luftig linje høyt over den alpine stillheten i Vallée Blanche. På begge sider kunne passasjerene se de bratte granittveggene og de snødekte toppene i Mont Blanc-massivet. Langt der nede glitret brede isbreer og snøkleddede klipper.

Så kom et fransk F-84F jagerfly susende ut av himmelen. Det skar tvers gjennom taubanens trekka-bel, mistet en vingetank i sammenstøtet, og forsvant ut av dalen. Den avkappede kabelen smalt som en pisk. Tre gondoler styrtet 150 meter ned og knuste mot bakken, og alle seks passasjerene omkom.

– De falt som julekuler fra et ▶

het og forsiktighet. Under vingene raste et uskarpt landskap forbi med en hastighet av 220 meter i sekundet, reiste seg på høykant, gjeninntok sin vannrette stilling, deformertes og gled unna uten opphold. Klokken var ett i Mont Blanc-massivet og snøen gnistrer som en regnbue i sollyset.

Løytnant Devron sendte en melding til kaptein Ziegler:

– Jeg ser deg ikke lenger.

Ziegler visste hva han skal gjøre, det gikk helt mekanisk etter års trening. Han tok straks fatt på en sving sørover som i løpet av få sekunder burde føre ham innenfor kameratens synsvidde. Flyet befant seg da i Vallée Blanche mellom toppene Midi (3842 meter) og Gros Rognon (3416 meter).

Kartet Ziegler studerte før starten, hadde ikke vist noe av spesi-

ell interesse i denne trakten. Ingen antydning om at en dobbelt kabel forbandt de to toppene, og at kablene bar taubane-gondoler med mennesker i.

Snøen suste forbi under flyet. Ziegler lot blikket feie rundt og så ikke noe spesielt. Men han reagerte på et plutselig lett støt etterfulgt av en merkbar vibrasjon. Flyet skalv i et tiendedels sekund, kanskje mindre, men piloten visste hva han burde gjøre og steg brått, nesten vertikalt mellom toppene Verte og Grand Jorasses.

Han kastet et blikk nedover, men så ikke noe usedvanlig eller urovekkende. Kanskje han hadde kollidert med en stor fugl? Da oppdaget han løytnant Devron. Manøveren hadde lyktes, Ziegler hadde funnet kameraten igjen. Langt der nede, allerede i det fjerne bak dem, ble tre tauba-

ne-gondoler slått i stykker mot snøen.

Revet av

Ziegler til Devron:

– Jeg vet ikke hva som hendte. Jeg kjente et lett støt. Flyet rister litt.

Devron til Ziegler:

– Den venstre reservetanken din ble revet av. Det er derfra ris-tingen kommer.

Ziegler kjente seg beroliget og gjenopptok kursen. Han var en smule trett nå. Flyvningen hadde vært langvarig, nesten hele aksjonstiden var gått med. Men han hadde bare fire-fem minutters flyvning igjen.

De to flyene nærmet seg Luxeuil klokken halv to. Ingen informasjon derfra. Hva som hadde forvoldt skaden på Zieglers reservetank, var et mysterium. Kapteinen tenkte å avlegge rap-

juletre, sa en rystet tilskuer. (Time Magazine, 8. september 1961)

Kroppene ble senere funnet blant vrakdelene, spredt over et område på 50 meter.

De andre gondolene, nå uten trekkabel, ble hengende fast langs linjen med totalt 81 passasjerer.

– Som 21-åring vil du ikke dø, minnes guiden Christian Mollier.

– Den neste gondolen hang takket være vår, som igjen kun var festet til én enkelt trinse. Jeg tenkte: De må ikke trekke i kabelaen, ellers vil alt falle. Noen må raskt advare dem.

I desperasjon tok Mollier frem sitt klatretau og festet gondolen til bæreveieren.

– Jeg sikret også min klient og forsøkte først å klatre opp langs vaieren mot Aiguille du Midi-stasjonen.

Med en karabinkrok som på en taubane, begynte han å trekke seg fremover, men innså raskt at det var nytteløst.

– Så fikk jeg øye på bæreveieren som hang ned. Der så jeg en mulighet til å nå breen. Jeg fokuserte ...

Sakte, med ren armstyrke og uten noen sikring, lot Mollier seg fire ned 140 meter. (ledauphine.com)

I de gjenværende gondolene hang 81 passasjerer hjelpeløst i løse luften. Fjellguider klarte å komme nær nok til å fire noen av passasjerene i sikkerhet med tau. Teknikere fra taubanedriften brukte håndsveiver og jobbet i 20 timer for å redde den siste gondolen og dens passasjerer.

Mens fransk politi åpnet en offisiell etterforskning, kunne jagerpilot kaptein Bernard Ziegler bare huske at flyet hans hadde truffet «noe».

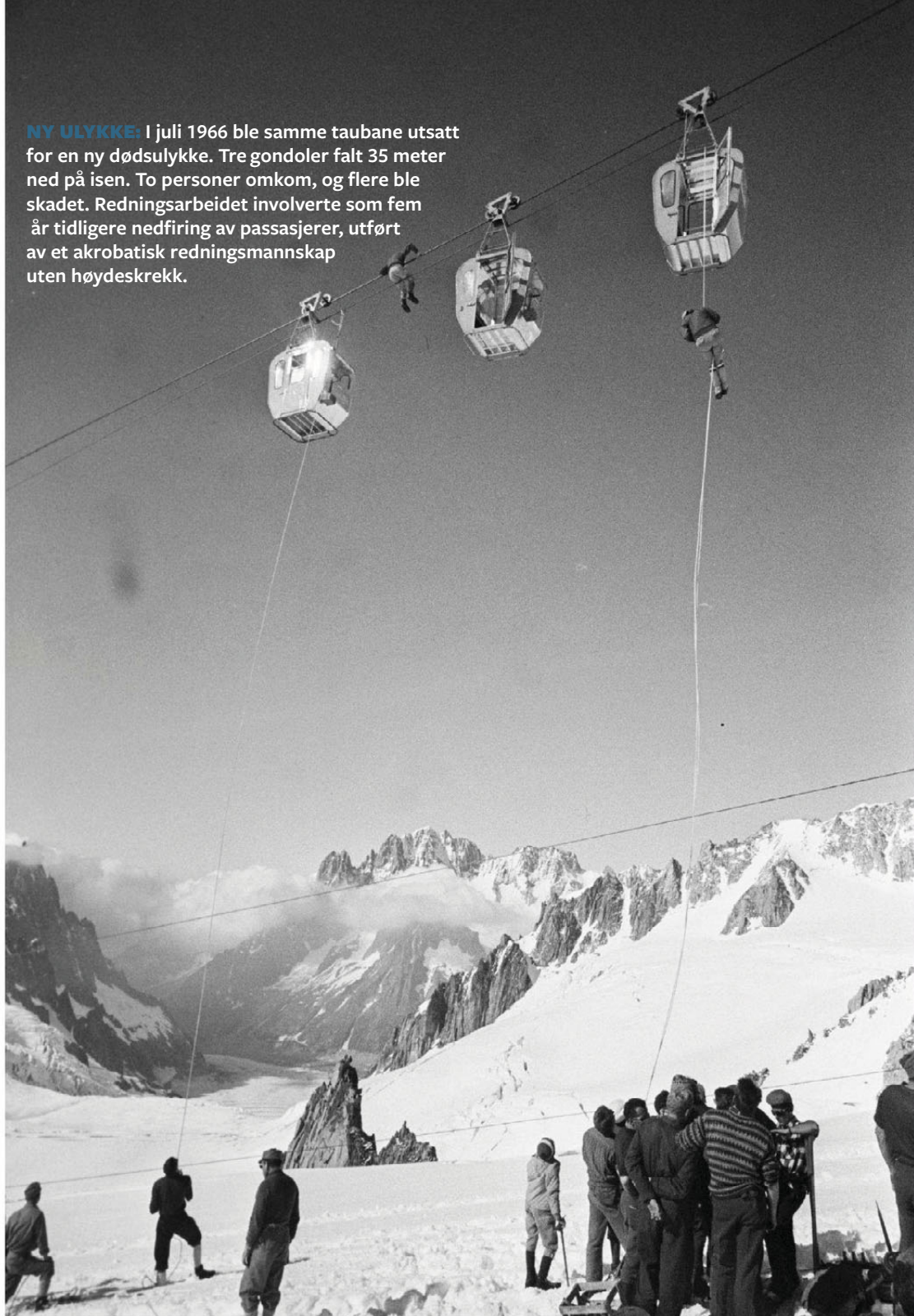
«Fly hører ikke hjemme der oppe. Kanskje ikke mennesker heller,» sa en av de overlevende, «men fly er like malplasserte som hedninger i en katedral.» (Time Magazine)

– Nesten usynlig

Kaptein Ziegler satt fortsatt på soveværelset med hodet i hendene. Taubanen var ikke markert. De sølvfargede gondolene ble nesten usynlige mot snøen, og det var rundt 860 meter mellom dem. En flyver som befant seg mellom to togsett fikk ikke øye på dem, og enda mindre på selve kablene.

Da arbeidet med taubanen ble påbegynt i 1954, var protestene store. Det ble hevdet at den ville

NY ULYKKE: I juli 1966 ble samme taubane utsatt for en ny dødsulykke. Tre gondoler falt 35 meter ned på isen. To personer omkom, og flere ble skadet. Redningsarbeidet involverte som fem år tidligere nedfiring av passasjerer, utført av et akrobatisk redningsmannskap uten høydeskrekk.

besudle Mont Blanc-massivets jomfruelige skjønnhet. Men her skulle protestene snart forstumme. For formannen i alpinistenes forbund erklærte i august 1957:

– Den nye taubanen Midi-Col du Géant forstyrrer på ingen måte fjellenes skjønnhet. Taubanenevognene glir nesten umerkelig gjennom denne veldige bergverden ...

«Nesten umerkelig ...» En presis oppsummering av kaptein Zieglers opplevelse. Den nedbrutte

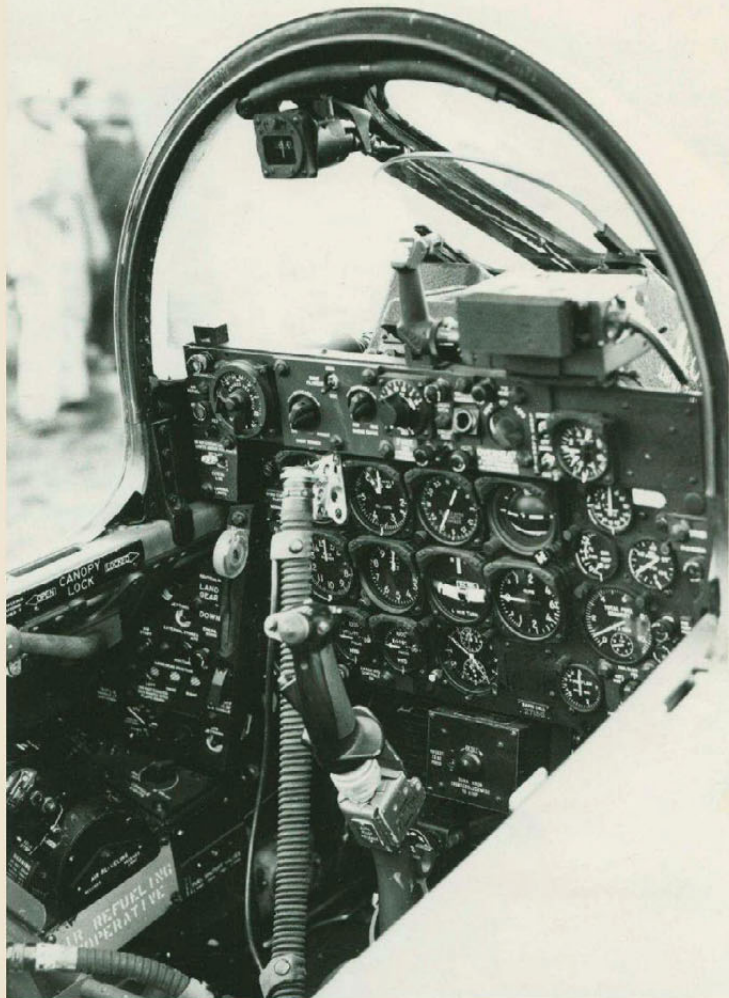
piloten overveide gang på gang disse synspunktene. Men burde han ikke i det minste ha kjent til bergbanen? Det var jo hans egen far som hadde innviet den seks år tidligere.

Henri Ziegler, som hadde vært flyver i likhet med sin sønn, kjent motstandsmann i 1940, og senere en av lederne for luftfartsselskapet Air France, var da en høy embetsmann i luftfarts-departementet, og hadde representert statsråden ved denne anledningen. Han hadde ikke bare nøyd

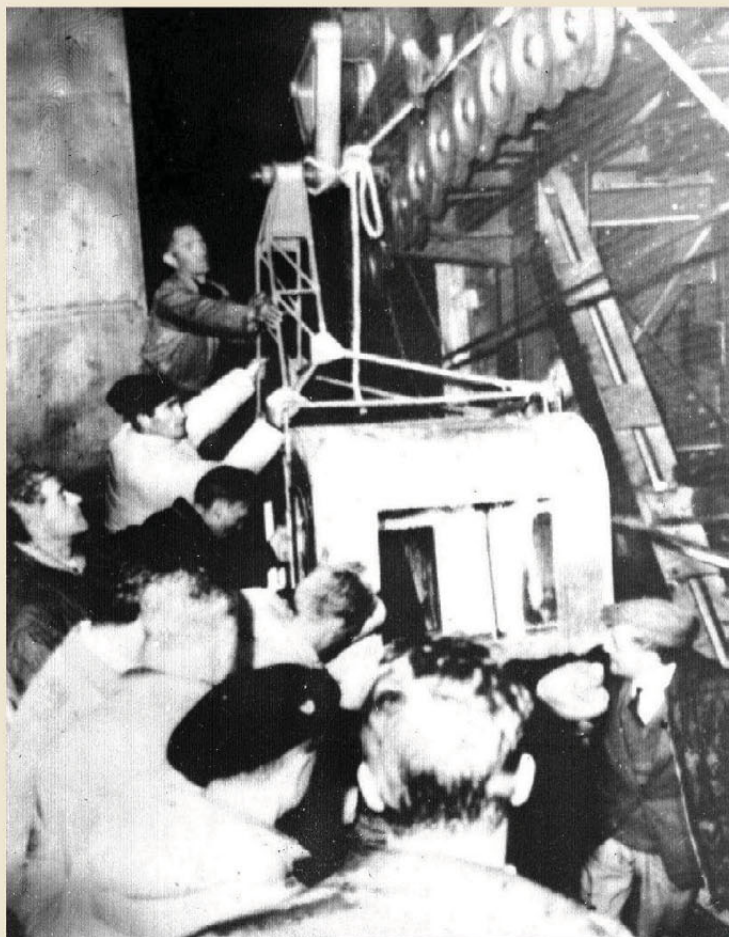
seg med å klippe over båndet og lire av seg noen pene fraser, han hadde også som førstemann, fulgt med kabinen til topps.

Kvelden kom. Flyet var beslågt og forseglet. I Vallée Blanche pågikk redningsaksjonen for de 81 som fortsatt befant seg i taubanens gondoler. De første var nettopp blitt hjulpet ut av kabinene, og firt ned på bakken.

Kaptein Ziegler reiste seg, tok av uniformen, hengte den inn i klesskapet, tok på seg sivile klær og gikk ut. □

WIKIMEDIA COMMONS

NTB

SVEIVET INN: Noen gondoler måtte evakueres der de hang, andre ble sveivet sakte og møysommelig inn. Her ankommer den første innsveivede gondolen til Aiguille du Midi-hytta.

COCKPITEN: Et virvar av målere å forholde seg til for Ziegler mens flyet tilbakela 220 meter uryddig fjellandskap i sekundet, svimlende nær bakken, i blendende hvite omgivelser. Han så ikke kabelen.

AIRBUS-STJERNEN

Bernard Ziegler brukte resten av sin karriere på flysikkerhet, og er blant annet mannen bak fly-by-wire-systemet.

Ziegler ble frikjent for ulykken i 1961, og fortsatte sin karriere i flyvåpenet som ledende testpilot, bl.a. for Dassault Mirage G i 1968.

Hans far, Henri Ziegler, grunnla flyprodusenten Airbus. Og det var her Bernard skulle etablere seg som en størrelse. Først som testpilot i 1972, men hurtig stigende i gradene til konserndirektør for flyoperasjoner og teknisk støtte og endelig som konserndirektør for selskapets ingeniørvirksomhet.

Som testpilot fløy han jomfruferdene til klassikerne Airbus A300, A310, A320 og A340.

Bernard Ziegler ble en sentral skikkelse bak utviklingen av cockpitdesign. Han tok til orde for en rekke teknologiske nyvinninger i Airbus' fly, blant annet komposittmaterialer, tomotors-konfigurasjon for A300, og ikke minst hans største bedrift, *fly-by-wire*, et digitalt styringssystem i moderne fly der pilotens kontrollinput – via stikke, ratt eller pedal – ikke overføres mekanisk eller hydraulisk direkte til flyets rorflater, men sendes som elektroniske signaler til datamaskiner, som deretter styrer rorene via aktuatorer.

Som en del av dette banebrytende systemet er *flight envelope protection*, som innebærer at flyets datastyrte kontrollsystemer automatisk begrenser pilotens manøvrer slik at flyets grenser aldri overskrides. Bidraget er viktig for å forhindre unormale flyleier og til å øke sikkerheten ved unnamanøvre.

For sitt arbeid med å fremme *fly-by-wire*-teknologien, ble Bernard Ziegler hedret av Flight Safety Foundation i 1998. Han gikk av med pensjon i 1997 etter 25 års tjeneste i Airbus, og sovnet inn 4. mai 2021, 88 år gammel.

Bernard Ziegler huskes i dag for sin enestående innsats for å gjøre flyteknologien bedre og tryggere. Det er nesten som om han brukte resten av livet på å betale tilbake for tragedien han forårsaket i 1961, da jagerflyet hans kappet gondolbanens kabel og sendte seks mennesker i døden.

ARCHIVES MUNICIPALES DE TOULOUSE / WIKIMEDIA COMMONS

AIRBUS: Første testflyvning av Airbus A310, Toulouse-Blagnac 3. april 1982. Her står piloten, Bernard Ziegler (med cap i midten), flankert av tunge navn i Airbus-konsernet.

Velger bort amerikanske varer

En økende misnøye med USA, som en følge av Donald Trumps straffetoll, fører til at europeere i økende grad vil unngå amerikanske produkter og tjenester.

Tekst: **Mats Schjølberg Ulshagen**

Foto: **NTB** Grafikk: **Graphic News**

En fersk undersøkelse fra Den europeiske sentralbanken (ECB) viser at 95% av de spurte er villige til å bytte ut amerikanske produkter med et annet alternativ, som en følge av USAs tollsatser på europeisk handel. Av disse oppgir 44% at de gjør det av personlige preferanser, snarere enn på grunn av pris eller tilgjengelighet.

Undersøkelsen ble gjennomført med rundt 19 000 deltakere, og målte hvor sannsynlig det er at europeere vil bytte til ikke-amerikanske alternativer, dersom tollsatse blir 5%, 10% eller 20%. En gjennomsnittsscore på 80 av 100 er et signal om at mange europe-

ere, spesielt de med god økonomi og egne preferanser, er klare til å droppe amerikanske varer.

Organisert boikott

På sosiale medier har det blitt opprettet en rekke grupper, med titusenvis av følgere, som oppfordrer til boikott av amerikanske merkevarer som Tesla, Heinz, Lay's, Nike, Gillette, Coca-Cola, Pepsi, Netflix, Disney+ og Amazon Prime Video.

I Danmark melder Carlsberg, som produserer Coca-Cola og Pepsi lokalt, om fallende salg – en effekt de knytter til økende politisk misnøye og forbruker-reaksjoner mot amerikanske produkter.

Tesla og whisky

Ifølge ECB kan tollsatse føre til

varige endringer i europeiske forbruksvaner. Reaksjonene tyder på at mange forbrukere er villige til å bryte med etablerte kjøpsmønstre.

EU vurderer nå enda flere grep for å redusere avhengigheten av amerikansk teknologi og forsvarsutstyr. Samtidig merker amerikanske selskaper allerede effekten: Teslas salg i Europa falt med 42 prosent de første tre månedene av 2025, og både amerikansk whisky og turisme til USA rammes av boikott.

President Trumps trusler om toll under «America First»-parolen har ført til økt spenning mellom USA og Europa. Flere europeiske ledere ser tollene som et brudd på tilliten og et mulig farvel til et langvarig og gjensidig fordelaktig samarbeid. □

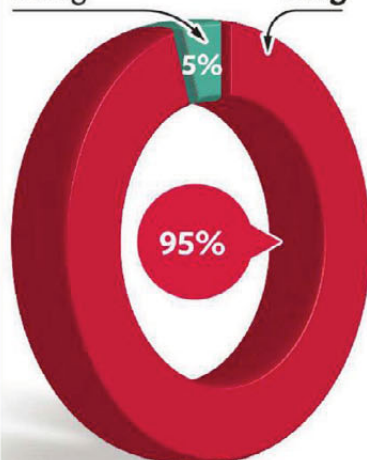
Økende misnøye med toll i Europa

President Trumps straffetoll har svekket synet på USA i Europa, og får stadig flere til å styre unna amerikanske produkter og tjenester, i følge Den europeiske sentralbanken.

Spørsmål: Er du villig til å kjøpe alternative merker i stedet for amerikansk-produserte varer på grunn av tollsatser?*

Uvillig

Villig

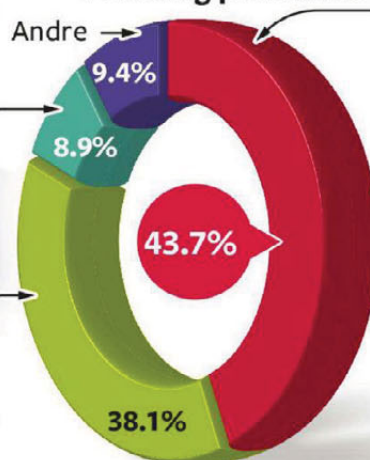

Mangel på alternativer

Pris-økning

Spørsmål: For dem som er villige – hva er hovedårsaken som påvirker beslutningen din?

Personlig preferanse

Tallene kan avvike fra 100% på grunn av avrunding. *Gitt at tollsatse er 5%-20%

KILDER: NEW YORK TIMES, EUROPEAN CENTRAL BANK FOTO: DET HVITE HUS GRAFIKK: GRAPHIC NEWS ©

MICHAEL KUENNE/PRESSCOV/NTB

EUROPEISK MISNØYE: Tyske protester utenfor en Tesla-butikk i Berlin.

LEDER: Christine Lagarde er president i den europeiske sentralbanken (ECB).

NÅR UNGDOMMEN IKKE VIL FLYTTE UT, GRIPER FORELDRENE INN

PARING I PARKEN

Å finne den rette blant 25 millioner innbyggere i byen din, er åpenbart krevende. Særlig om du ikke vil, mens foreldrene dine maser på at du skal stifte eget hjem.

Tekst og foto: **Lars-Erik Nygaard**

De eneste som ikke er til stede mellom trærne i parken etter klokken 12 på søndager, er hovedpersonene – menneskene som falbys i Shanghai's ekteskapsmarked.

Søndag formiddag, før turister og skuelystne har fullført frokosten, rykker foreldregenerasjonen inn i Peoples Park i Shanghai sentrum. Noen har krakker, noen termoser, mange har ansiktsmaske, alle har én eller flere laminerte plakater i A4-format påskrevet en del basal informasjon:

Så som;

«Shanghai-kvinne, født i 1991, 168 høy, veier 55 kilo. Jobber i statseid bank, tjener 25 000 yuan (snaut 40 000 kroner) årlig. Glad og ansvarsfull. Jeg har en søster som er lærer. Mor og far er pensjonister. Ser etter én som er i samme alder, høyere enn 170 cm og har stødig arbeid i Shanghai.»

Tallrekken som avslutter oppramsingen av personlige data, skaper en viss tvil om hvorvidt den 34 år gamle kvinnen selv har skrevet etterlysningen; tallene er farens telefonnummer.

Hverken faren eller moren er veldig lystne på å vise hvem de er. Selv med hardt tilkjempet verdighet røper senkede blikk, hodeplagg langt ned i ansiktet og lut kroppsholdning at de er i ferd med å begå en desperat handling.

Privilegert sjekking

I storbyen Shanghai sør i Kina er sjekkemarkedet for de privilegerte. Vanlige mennesker jobber så mye og så hardt at de ikke har tid og overskudd til å finne kone eller ektemann selv blant 25 millioner sambygdinger. Å finne partner på jobben er visst ikke særlig aktuelt. ▶

TRAFF TONEN: Et foreldrepar og en profesjonell versjon av Kirsten Giftekniv finner tonen over en kontaktannonse i Peoples Park i Shanghai. Spørsmålet er om hovedpersonene – de unge – er like interessert.

– Mange unge har ikke tid til å lete etter en partner på vanlig måte, forteller en ung kvinne. Hun er gründer, målrettet og mildt pågående, og tar initiativet i samtalen;

– Hvordan er det med deg? Er du ute etter å finne en kone?

– Nei, jeg er godt gift hjemme. Kjenner du alle menneskene på lappene du viser frem? Er det slekt? Venner?

Den unge kvinnen ønsker ikke å si hva hun heter, men hun røper at hun er profesjonell giftekniv: Hun har nettopp stiftet et eget agentbyrå dit gifteklare kommer for å be om hjelp. Men ikke bare dem: Foreldre er en hyppig kundegruppe. De kommer når de er

lei av å ha voksne barn boende hjemme.

Omvendt ungdomsopprør

Mens norske ungdommer flest har ord på seg for å ville flytte ut fra gutte- og jenterommet fortore enn svint, har ungdomsopprør på kinesisk motsatt fortegn. De blir boende hjemme i ren protest.

– Mange unge kinesere ønsker frihet til å ikke gifte seg. Mer tradisjonsbundne foreldre blir frustrert og oppgitt. For kinesisk tradisjon tilsier at når unge selv ikke fikser brasene, rykker foreldrene inn, sier Shanghais motstykke til Kirsten Giftekniv.

Ekteskapsmarked arrangeres jevnlig i flere kinesiske storbyer.

På landsbygda er jakten på en partner mer tradisjonell. Noen steder arrangeres speed-dating for foreldre der opphavet kan skanne markedet for svigerbarn på kort tid.

Å hyre en agent for å finne et ektemann- eller koneemne, er ikke gratis. Tross alt skal giftermålsmegleren bruke søndagen i

« Fordeling av spleise-honoraret er et forhandlingsspørsmål mellom foreldrene.

BREDT TILBUD: Skjebnen til single kvinner og menn fra tidlig i 20-årene til godt oppe i 50-årene brettes ut på ekteskapsmarkedet hver søndag formiddag. Markedsføringen antyder at man vokter seg vel for å overselge kandidatene.

parken i knallhard konkurranse med kolleger og smådesperate foreldre som ikke tar seg råd til å kjøpe hjelp:

- 5200 yuan koster en vellykket spleising (Ca. 7500 norske kroner).
- Hvem betaler?
- Fordeling av spleise-honoraret er et forhandlingsspørsmål mellom foreldrene, sier agenten.

VERN MOT SLADDER:

Én ting lærte kinesere under pandemien: Munnbind og hodeplagg skjuler skam og skjensel svært effektivt, selv på lune sommerdager.

- Når forfaller honoraret til betaling?
- Når giftermålskandidatene har gått ut sammen, blitt kjent og funnet ut at de vil leve sammen. Hvis ikke, er det bare å vende tilbake til giftemarkedet i Peoples Park.

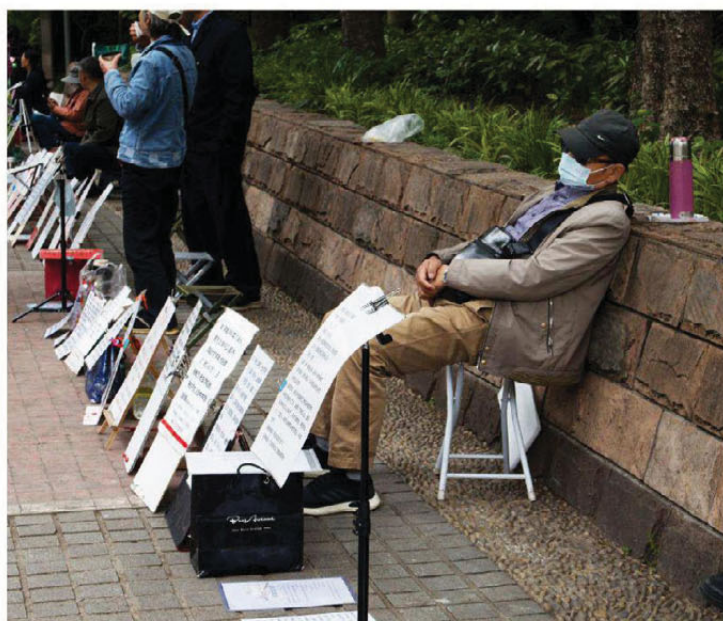
På jakt etter tonen

Noen av gifte-emnene ser ut til å være tidlig ute for sikkerhets skyld. Den yngste Vi Menn så markedsført, var 22 år gammel. En annen plakatt, helt i enden av den lille stien gjennom parken, røper en 50-åring på jakt etter sin sjels fred og øyens lyst. Blant foreldrene er det nok en del som synes at tiden er inne for lengst: Mange av dem er allerede i pensjonistenes rekke.

Blant ekteskapskandidatene finnes mange med høy utdanning og god lønn. Medlemskap i kommunistpartiet er også blant kvalitetene som tilbys i de ellers nokså beskjedne CV-ene.

– Man kan få tak i det meste på markeder i Kina, men ektefeller til salgs – det er et storbyfenomen, sier agenten før en potensiell match er i anmarsj.

Et foreldrepar kommer bort, de diskuterer innholdet på en lapp og drar frem telefonene. Kanskje kan to unge finne summetonen før det er for sent – for foreldrene. □

SIGEN: Den som venter på noe godt kan komme til å måtte vente lenge: Tilbudet av gifteklare er så stort at foreldre og agenter må belage seg på å måtte vente lenge på bryllupsfest.

SNØRET I BÅNN: Kinesiske brudepar sparer ikke. For har man først fått tak i en ektefelle man kan satse på blant Shanghais 25 millioner innbyggere, er det verdt både stivpynting og fest.

Plante-dyr

➤ Den ser ut som en liten, grønn salatbit – men *Elysia chlorotica* har øyne. Denne havsneglen fra østkysten av USA har lært seg et triks ingen andre dyr har klart: å lage sin egen mat med sollys, akkurat som en plante.

Elysia stjeler kloroplaster, solfangerne som gjør fotosyntese mulig, fra algene den spiser – og så tilegner den seg algens gener. Etterpå kan den leve i flere måneder, noen ganger et helt år, kun på solenergi. Det betyr at den faktisk driver med fotosyntese.

Den flate, bladrike kroppen er ikke bare en kamuflasje mot rovdyr i grunt vann og tidevannsbasseng, den fungerer også som en effektiv solcelleflate – en slags grønt, biologisk solpanel.

Elysia chlorotica har vært kjent for forskere lenge, men at den faktisk tilegner seg et plantegen til å lage mat av sollys, har gitt forskerne et nytt innblikk i hvordan livet kan tilpasse seg.

Kilde: *Earth.com*

Avansert datamaskin

I ÅREVIS HAR forskere og tech-giganter snakket om den dagen maskinene blir smartere enn mennesker. Kunstig intelligens er et skritt på veien, det neste er kvantedatamaskiner. Der vanlige datamaskiner bruker «nuller og enere» til å gjøre beregninger kan kvantedatamaskiner gjøre noe mye mer spesielt: de kan ha flere tilstander samtidig og gjøre veldig mange ting på én gang.

Hittil har man gått ut fra at kvantedatabehandling er avhengig av kalde og rolige forhold, og siden levende organismer er alt annet enn rolige, har man tenkt at menneskehjernen ikke vil være i stand til dette. De er varme, aktive og fulle av kjemisk «støy». Likevel har et forskerteam ledet av Philip Kurian, grunnlegger av Quantum Biology Laboratory ved Howard University, funnet sterke tegn på

at livet ikke bare tåler kvanteeffekter – det kan faktisk være avhengig av dem.

Det viser seg at inne i hjernecellene våre finnes bittesmå strukturer – kalt mikrotubuli – som sannsynligvis også kan drive kvantedatabehandling. Dermed kan hjernen vår allerede være smartere enn alt vi har klart å bygge, sannsynligvis også de mest avanserte kvantedatamaskinene som er under utvikling.

Bevissthet, følelser, intuisjon og kreativitet – alt dette kan ha en mye dypere forklaring enn bare elektriske signaler. Det kan bety at hjernen vår jobber på en helt annen og mye mer avansert måte enn vi har trodd tidligere. Kanskje er det er kvantefysikk som gjør oss menneskelige.

Kilde: *The Brighter Side of News*

VISSTE DU AT...

... i glass ligger atomene uregelmessig, som i en væske, men det holder formen som et fast materiale, kalt amorf?

... det finnes en type tang – sjøsalat – som er trygg å spise og inneholder mer C-vitamin enn appelsiner?

... du produserer omtrent én liter slim per døgn i luftveiene dine?

... den første jordbaserte observasjonen av en eksoplanet-atmosfære ble gjort i 2001?

Kunstig legemiddelkontroll

➤ OpenAI samarbeider med USAs legemiddeltilsyn om å teste kunstig intelligens i saksbehandlingen av nye medisiner. Pilotprosjektet «cderGPT» skal gjøre alt fra å sjekke dokumentasjon til å gi faglige vurderinger. Ambisjonen er å kutte ventetiden for godkjenning av medisin. Ekspertene er positive, men advarer mot blind tillit til generativ KI. OpenAI utvikler også ChatGPT-versjoner tilpasset offentlig sektor.

Kilde: *Wired*

Fem-minutters kreftkamp

➤ Én sprøyte. Fem minutter. 15 krefttyper. Det høres ut som science fiction fra fremtiden, men det er allerede i ferd med å rulle ut akkurat nå, i England.

Det britiske helsevesenet NHS har lansert en ny versjon av immunterapien Opdivo (nivolumab), som tidligere tok en time med intravenøst drypp. Nå trenger

man bare et raskt stikk og pasienten kan gå hjem.

Behandlingen trener kroppens eget immunforsvar til å kjenne igjen og drepe kreftceller. En slags elitestyrke mot kreft, altså. Rundt 15 000 britiske pasienter årlig vil få dette «mirakelstikket», og resten av Europa følger trolig snart etter.

Kilde: *NHS England*

VISSTE DU AT...

... kroppen har over 600 muskler, den minste i øret?
 ... den sterkeste naturlige syren på jorden finnes i magesekken din?
 ... de fleste fugler ikke har blære og kvitter seg med avfall i en blanding av urin og avføring?
 ... verdens lengste dyr er en type bendelorm som kan bli over 30 meter lang?
 ... du kan leve uten magesekk, tykktarm, milt, én lunge og flere organer – men ikke uten lever eller hjerne?

Drone vs. jager

I en krig der teknologi og innovasjon stadig endrer spillereglene, har Ukraina nok en gang overrasket.

I mai rapporterte Ukrainas militære etterretning at en Magura V5 sjødrone, utstyrt med et R-73 luft-til-luft-missil, hadde skutt ned et russisk Su-30 jagerfly nær Novorossiysk ved Svartehavet. Dette er første gang i historien at et kampfly er blitt ødelagt av en ubemannet drone.

Det russiske Su-30 jagerflyet, verdsatt til rundt 50 millioner dollar, falt i flammer ned i havet. Russiske militærbloggere har bekreftet hendelsen og rapportert at pilotene overlevde. De skjøt seg ut og ble plukket opp av sivile sjøfolk.

Ukrainas evne til å integrere luft-til-luft-missiler på sjødroner demonstrerer en ny dimensjon i asymmetrisk krigføring, hvor mindre aktører kan utfordre større militærmakter med innovative løsninger.

Kilde: New York Post

FOTO: GUR

Vitenskapelige fakta

Sekundær regnbue:
 Lyset brytes en ekstra gang i vandrdåpene og vises i en annen vinkel

Et perfekt sted for regnbuer

Hawaii har den rette kombinasjonen av sollys, regn og atmosfære for å skape fargesterke og komplekse regnbuer

Regnbue sett over østre Oahu

Foto: Steven Businger

Fire gunstige faktorer

Varm havflate om natten og stråling ut i rommet kjøler ned skytopper slik at det regner om morgenen – og regnbuer dukker opp

Fjell skyver vinden opp så regnskyver dannes. Uten fjell ville Hawaii vært en ørken med lite regn

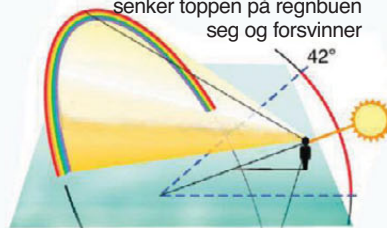
Oppvarming på dagtid driver luftsirkulasjonen. Regn faller over høydedragene Oahu og Kauai, med hyppige solnedgangs-regnbuer som resultat

Hawaiis avsides beliggenhet gir ren luft fri for forurensing, støv og pollen fra fastlandet

En regnbue langs bakken

Solen må være lavere enn 42° over horisonten

Når solen stiger opp om morgenen, senker toppen på regnbuen seg og forsvinner

Mønsteret blir motsatt når solen går ned om kvelden. Regnbuer stiger opp i øst, den høyeste rett før solnedgang

Regnbuer i Hawaiis kultur

Språket på Hawaii har 24 ord for regnbuefenomener, blant annet **uakoko** (regnbue langs bakken), **kāhili** (stående regnbuesøyler), **punakea** (knappt synlige regnbuer) og **ā nuenue kau pō** (månebuer)

© TNS/Bulls

KILDER: Steve Businger ved University of Hawaii at Mānoa, Bulletin of the American Meteorological Society

Kjemper for fakta

De første hundre dagene med Trump var nok til å snu hele forsknings-USA på hodet. Miljøvernere ble kastet ut, klimaplaner revet i stykker og budsjettene kuttet med øks over forskningsinstitusjoner. NASA, helsedirektoratet og miljøetaten står i fare for å miste milliarder.

Forskere marsjerte i gatene i protest, ikke akkurat dagligdags for folk med lab-frakk, og stemningen har vært amper: Skal USA fortsatt lede an i vitenskap, eller skal alt måles i fortjeneste og politikk? Men det finnes håp i kaoset. Kongressen har satt foten ned for noen av de verste kuttene, og vitenskapens folk kjemper for å få tilbake fotfestet.

Kilde: Science.org

Ukjent farvann

Til tross for at havet dekker 70 prosent av planeten, har vi bedre oversikt over månens overflate enn av det som skjuler seg under vår egen havflate. Mer enn 99,999 prosent av jordens dyphavsbunn er fortsatt utforsket.

Dyphavet starter på 200 meters dyp, og der nede lever merkelige skapninger vi knapt har sett: lysfisker med lys i panna, viperfisker med tennene utenpå kjeften, og frill-haier med 300 tenner og en appetitt på blekksprut. Bare de siste årene har forskere oppdaget gående sjøpølser, bakterier som lever av stein og metall og hele økosystemer rundt varme havkilder der sollys aldri når ned.

Å utforske dette mørke riket er svært krevende. Det er iskaldt, bekmørkt og det er et enormt trykk. Men med ny teknologi, selvstyrte undervannsdroner og satellittkartlegging, jobbes det nå med å kartlegge hele havbunnen innen 2030.

Forskere håper at en bedre forståelse av dyptet kan hjelpe oss å forutsi jordskjelv, finne nye arter og lære mer om hvordan havet regulerer klimaet.

Kilde: New Scientist

For deg med vett
under issen

1. Med hvilke tre bokstaver forkortes den internasjonale organisasjonen for kampsporten MMA?

2. Tottenham vant sitt første trofé på 17 år da de stakk av med seieren i Europa League i mai. Hva het det tapende laget i finalen?

3. Rowan Atkinson ble internasjonal stjerne etter sin rolle i denne alternative historiske komedieserien, som gikk i fire sesonger, først på BBC i årene 1983-1989 – men hva het den på norsk?

4. Tom Cruise i rollen som Ethan Hunt er ute med den siste filmen i den episke serien «Mission: Impossible». Hva heter filmen?

5. Hva heter det nye politiske partiet som er kritisk til finansieringen av Ukraina, og mener at de heller burde avgi land til sine russiske overfallsmenn for å få slutt på krigen?

6. Denne norske kunstmaleren ble kalt for «solskinns-maleren» og var populær over hele Europa i sine glansdager – hva heter han?

7. Hva heter Finlands «flag carrier», altså største flyselskap?

8. Hva heter den norske tennisspilleren som vant ni NM-gull på 1980-tallet, men ble arrestert for narkotikasmugling i 1990?

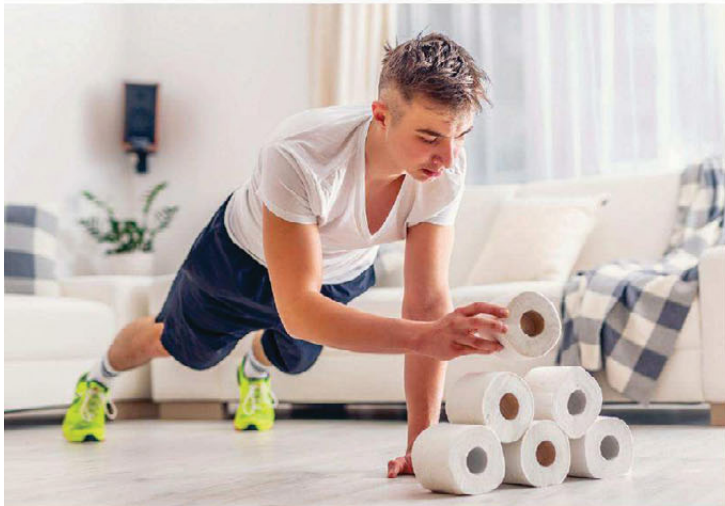
9. Nordmenn er glade i å handle på nett, og kjøper dobbelt så mye som svenskene. Spesielt én kinesisk aktør er blitt meget stor i Norge, en som er kjent for å selge varer av basarkvalitet til meget lave priser – skrotvarer nordmenn ikke kan få nok av. Hva heter denne aktøren?

10. Hva heter den populære programlederen (bildet) som nylig avslørte at hun skal bli programleder for en ny sesong av «Sommerhytta» på TV2?

11. Telenor har sprunget ut av Norges nasjonale telefon- og telegrafftjeneste. Hva het det før det byttet navn til Telenor?

12. Den franske presidenten Macrons kone ga ham en neve da han skulle gå ut av flyet på statsbesøk i Sørøst-Asia. Hun er 25 år eldre enn ham, og hans tidligere lærer. Hva heter hun til fornavn?

Svar: 1: UFC 2: Manchester United 3: Sorte Orm (Blackadder) 4: «Mission: Impossible – The Final Reckoning»
5: FOR (Fred og Rettferdighet) 6: Hans Dahl (1849-1937) 7: Finnair 8: Morten Rønneberg 9: Temu
10: Katrine Moholt 11: Televerket 12: Brigitte

DEMON	FILOSOFI-UTØVER	VEI-DEKKE	SAGN-VESEN	FÆL	SEKS	HYL	FORAR-MER
					SPIKRE	HINNEN	
							GODHET
ELITE					LAT-RINER		
SKLI			KILE		KRUSI-FIKS		
LYS-DIODE				TRÆR			
LAND-KODE			KJIP	DAGER			
TISSE			BIBELSK NAVN				DYR
GOD		DRASSET	KONTROL-LEN	KROKENE	KJEKL	HENNE	
ULIKE			SKADE			BAK	
BYI SVEITS			ORGANI-SASJON		KANTEN		
MORAL FØRTI-FEM			VEI-TALENDE		TALL	HAKE	
			STYKKER			BYI ITALIA	OVER-HOL-DER
		ESKE		UTLØP	EVEN-TUELT		DALER
GÅ	SALT	FALLITT			TONENE		
		BIL-MODELL					
			AVVIST			SEGL	
FRUKT, ENG.			BIL-DELER			TEGN PÅ FROST	
				INSEKT		BARDUN	
FIL-FORMAT						BOLLE	
					STRENG		FINNES
					ROTE		MALE
		KAKLE		VERK-TØYET		STAV	KLASSE
		TRYGLET		LEDERNE			
RADIO			ØY-GRUPPE			TAIED	
						REDSKAP	
TENT	PIR		GRISETE	BLOMST			
	RAID			TYSK ARTIST		JOMFRU	BÅTHAVN
						KØKEKAR	DØR-HELLE
					SIGNERE		
					BLANDE OPP		
LYSER							STRØM
							BOLENE
TRÆRNE					ØKER		
					BY		
					ANLEGG		AVLØP
					DRAKT		
		FRUKT					
		BIL-MERKE				BREKE	MØRS-MELKEN
					BELEGG		
SUKK	AVLEGG			IDEELL ORG.			
				BAND	FILLEN	PÅ DANSKE BILER	
GJEST	DRAP				PEK UT	BEVEGE	
	RETNING			MORET SEG	LESØTHO	A.I.	
			FEIDE				
					TIDL. FINSK PRESI-DENT		
KVITRE				TYVERI			
						FORTRED	

SUDOKU

		9			3	4		
				4			6	9
4	7			8				
1			5	2	9	6		
2								8
		6	8	3	4			5
				5			9	2
9	5			6				
		1	3			5		

LETT

	3		6					
2								7
5	4	7				1		9
				3	9	7		5
	9		4		8		1	
3		4	7	5				
9		3				6	5	8
4								1
					7		3	

			2		7	3		
4				5		6		
9	3				8			
		4		3	1			
5								1
			5	8		2		
			1				8	5
		6		9				7
		1	8		2			

MIDDELS

				5				
		9			3		1	
	2		1		4	8		
		3	5			1		
8	4			6				
		6		3	9		8	4
				9			2	
	9							8
5		4				6		

8						7		
			6	9	3			4
			4				6	
			3	8			2	
5	6				2			
9		2		5		4		
1					4	8		
	7							
			7					

VANSKELIG

5		6			4		9	
8				6	1			
4								8
1	7						6	
	9			5				
				7				3
		8	7				5	
						8		
			3		5			2

LØSNINGER: SUDOKU

9	6	1	3	8	5	4	7	2
7	5	2	4	1	6	8	3	9
3	4	8	7	9	2	1	5	6
6	8	5	1	7	9	2	4	3
2	9	4	6	5	3	7	8	1
1	7	3	2	4	8	9	6	5
4	2	9	5	3	7	6	1	8
8	3	7	9	6	1	5	2	4
5	1	6	8	2	4	3	9	7

VANSKELIG

2	7	3	4	2
9	6	1	9	
7	5	7		
6	4	3	6	
8	2	1	7	8
5	9	2	5	5
4	1	7	3	1
3	9	5	4	7
7	2	1	6	9
8	4	6	5	2
6	5	2	1	7
5	8	3	5	8
8	7	1	9	3
9	4	6	5	2
7	1	9	3	4
6	8	5	6	1
5	7	4	8	9
4	2	6	7	5
3	9	1	3	2
2	8	5	4	6
1	7	3	2	8

9	6	2	8	3	4	5	1
8	3	5	1	6	7	2	9
1	2	7	9	4	8	3	6
4	7	9	3	2	6	5	1
3	9	1	6	7	2	4	8
2	6	8	4	5	3	7	9
6	8	4	1	7	5	2	3
5	4	3	2	8	9	6	7
7	2	6	5	1	9	8	4

MIDDELS

6	8	5	2	1	7	3	9	4
4	1	2	9	5	3	6	7	8
9	3	7	4	6	8	5	1	2
2	6	4	7	3	1	8	5	9
5	9	8	6	2	4	7	3	1
1	7	3	5	8	9	2	4	6
3	2	9	1	7	6	4	8	5
8	4	6	3	9	5	1	2	7
7	5	1	8	4	2	9	6	3

8	3	9	6	7	1	5	2	4
2	2	6	1	9	4	5	3	8
5	4	7	8	2	3	1	6	9
6	2	8	1	3	9	7	4	5
7	9	5	4	6	8	2	1	3
3	3	1	4	7	5	2	8	9
6	9	6	7	3	2	1	4	5
8	6	5	8	3	2	1	4	5
1	8	6	5	9	7	4	3	2

1137

6	9	2	1	3	4	8	7
5	6	9	2	1	3	4	8
3	1	8	7	4	5	2	6
4	7	2	9	8	6	3	5
1	8	3	5	2	9	6	7
2	4	5	6	7	1	9	3
7	9	2	1	3	4	8	5
8	2	1	3	9	7	5	4
6	9	3	4	1	5	8	7
5	6	9	2	1	3	4	8
3	1	8	7	4	5	2	6
4	7	2	9	8	6	3	5
1	8	3	5	2	9	6	7
2	4	5	6	7	1	9	3
7	9	2	1	3	4	8	5
8	2	1	3	9	7	5	4

MILLIONX uke 18[illegible]

Vinner

Odd Jacobsen
Tofte

Navn:

Adresse:

Løsningen sendes i en konvolutt til **Vi Menn, 0441 Oslo** (merkes uke 24) eller legg inn løsningsgatene på nettstedet **kryssord.no/innleveringer**
Svarfrist: 27. juni

Vi gjør det enkelt å imponere ved grillen

Endelig er årets mest smakfulle sesong her, og vi i REMA 1000 er stolte av å kunne tilby kanskje Norges største utvalg av grillmat. I år har vi over 40 grillnyheter som er verdt å teste ut. Og som alltid tilbyr vi saftige burgere, spennende spesialpølser, masse tilbehør, grønnsaker du kan legge rett på grillen og spicy sauser som gjør det enda enklere å imponere ved grillen.

Sjekk rema.no for inspirasjon og oppskrifter.

Hever smaken

Spice opp pølsene!

Større utvalg av burgere

Prøv denne på bakt potet!

Kun 15 min. på grillen

Rett på grillen

Mer smak på potetene

Ferdig marinert!

Ferdig kuttet, rett på grillen!

Mer spennende pølser!

Klar på 1-2-3!

REMA 1000

Alltid lave priser

SMAKEN AV SOMMER

Vi Menn trillet to seksere og seks femmere da årets sommerøl skulle kåres. Vinneren var en aldri så liten overraskelse.

Tekst og foto:
Mats Schjølberg Ullshagen

Vi Menn gjør som vi pleier – vi gjør jobben for deg. Vi har samlet et bredt utvalg av årets sommerøl, og sammen med vår faste ølguide Lasse Lukacs har redaksjonen smakt seg gjennom bryggerienes bidrag til å gjøre sommeren enda litt bedre.

– Når man snakker om sommerøl, tenker de fleste på sol og noe lett og friskt i glasset. Noe som passer til både svaberg, grill og park, sier Lukacs.

Det klassiske norske sommerøl tar som regel utgangspunkt i pilsner eller lys lager, og kjennetegnes av å være lettdrikkelig og forfriskende – perfekt som tørsteslukker i sommervarmen.

– Det var E.C. Dahls Bryggeri i Trondheim som i 1983 introdu-

serte Norges første sommerøl, Lysholmer Spesial. Dette var en ekstra lys lager, tappet i en ny, eksklusiv forpakning og solgt med et lite påslag fra den vanlige pilsen deres. Ølet markerte starten på en ny tradisjon, og snart fulgte de andre bryggeriene etter med lignende produkter. Det forklarer hvorfor klassisk norsk sommerøl i dag gjerne er lyst, lett og med et moderat smaksbilde, forklarer Lukacs.

Palmer og solnedgang

Men der tidligere år har bydd på mye kreativt og uventet, er årets utvalg faktisk ganske samstemt. De aller fleste ølene er utpreget klare og gyldne, med fint hvitt skum. Til og med boksene er til forveksling like, det er mye blått, sol og bølgeskulp som går igjen.

– Jevnt over er det veldig fine bokser, som får deg til å tenke at det er sommer. Noe av designet er litt merkelig, det ser ut som

noen av dem er laget med kunstig intelligens, sier en av Vi Menns layoutansvarlige, Runhild.

Kollega Tore er enig.

– Stort sett veldig sommerlig og fresht, med noen unntak. Fredrikstad holder seg til sin gamle logo, og det ernte veldig sommerlig. Men stort sett veldig bra, sier han.

Boksen til Hansa glimter til med litt humor og selvironi, mens ølet fra Berentsen har lagt seg på en variant som får tankene til å gå til langt mer sydlige strøk enn Egersund. «Sommeren du trenger» står det på boksen, som er grønn med palmer, seilbåt og solnedgang.

– Denne synes jeg var dritkul, sier Runhild.

Men vi er ikke bare her for å vurdere design, for å smake har vi supplert med redaktør Alex Øystå, mangeårig mat- og drikkeskribent Peter Nagy og vår faste drikkeekspert Lasse Lukacs.

PETER: – Den vokste i munnen, på en god måte, om det er lov å si.

E.C. DAHLS SOMMERØL

Eksperten sier: Lette toner av lyst malt, hint mot agurk og sitrus. Lettdrikkelig og enkel. Lette toner av lyst malt med lite humlebitterhet i ettersmaken.

Mats: Denne er helt OK. Ganske god fylde og en ettersmak som sitter i.

Alex: God ettersmak, litt kruttaktig.

AASS BRYGGERI SOMMERØL

Eksperten: Lett aroma mot lyst malt og hint mot overkokte grønnsaker. God balanse mellom humlesødmen og humlebitterheten. Lang ettersmak, med litt bitterhet, men kledelig.

Mats: ... overkokte grønnsaker? Hva f..n?

Tore: God på smak, god på ettersmak. Helt nydelig. En veldig sterk 5-er.

TUBORG SOMMERØL

Eksperten: En aroma av karamell og vanilje, lett sødme og vaniljepreg i smak. Frisk med mer sitrus og fin bitterhet bak.

Peter: Det er ikke noe egentlig galt med den, men den smaker litt lite, litt kjedelig.

Runhild: Helt greit øl.

RINGNES SKJÆRGÅRDSPILS

Eksperten sier: Sødmefull aroma av lyst malt, karamell og litt sitrus. Lett bitterhet som forsvinner fort, med en lyst og lett søtlig maltkropp liggende under. Mer fylde enn de lettere sommerølene.

Alex: Fin og frisk, med god kullsyre.

Peter: Den vokste i munnen, på en god måte, om det er lov å si.

AASS BRYGGERI ANKERPILS

Eksperten sier: Lett bitterhet gjennom strå, korn og lys karamell med sitrus i bakkant. Mer fylde enn de friskere og lettere sommerølene.

Mats: Et godt øl, som er mindre lyst enn mange av de andre, kanskje en man tar til maten.

Runhild: Jeg synes denne var kjempegod.

MACK BRYGGERI ISBJØRN SOMMER

Eksperten: Sødmefull matbase med noe metallisk bak, korn og strå fra maltet som er fremtredende med noe kokte grønnsaker i bakkant.

Mats: Der er du med disse kokte grønnsakene dine igjen.

Peter: Den har en sødme som ikke er helt som den skal være.

LASSE: – Strå, overkokte grønnsaker, papp og tobakk.

FREDRIKSTAD BRYGGERI SOMMERØL

Eksperten: Melon på lukt og smak, med vanilje i aroma og mer sukkerbrød på smak. Fylden forsvinner fort og det ligger lett humlebitterhet igjen.

Mats: Sukkerbrød? Melon? Det høres jo helt tullet ut alt du sier. Men når jeg smaker etter, så er det jo ikke helt feil.

Alex: Litt tung for et sommerøl.

ALEX: – God ettersmak, litt kruttaktig.

RUNHILD: – Denne var kanskje litt for søt. Smaker litt honning, nesten.

HANSA SOMMERØL

Eksperten: Igjen er det lette, enkle toner fra maltbasen, men mer fremtredende humlebitterhet.

Alex: Laget av regnvann fra Bergen. Bra selvironi med paraplyer istedenfor smakshjul på boksen, og en beskjed om at «Her kommer solen» ved logoen.

Peter: Du får det du vil ha, og så slipper du praten etterpå.

NORDLANDS SOMMERØL

Eksperten: Lyst malt med lys karamell, strå og lett citrus og med hint av gress i bakkant. Fin sødme, lite bitterhet. Maltkroppen starter fint og daler fint ut i lang ettersmak.

Peter: Et veldig godt sommerøl. Lett fin sødme, perfekt for meg.

Tore: Veldig god. Minner litt om Skjærgårdspilsen.

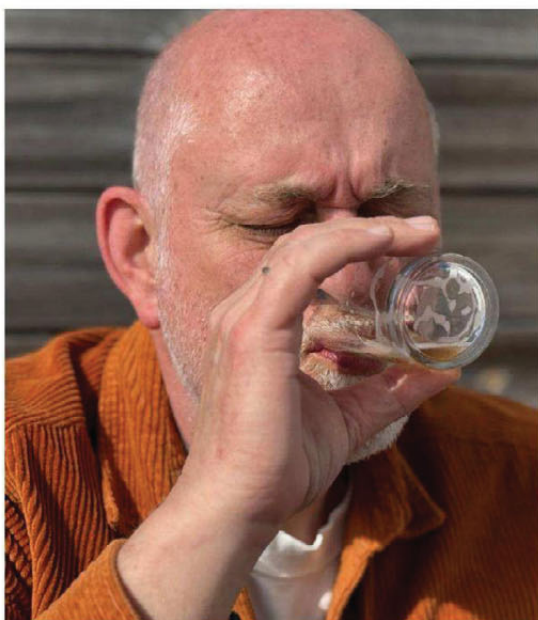

BERENTSENS SOMMERØL

Eksperten: Strå, høy, karamell og hint av tobakk fra maltet. Fin balanse hvor humlebitterheten får litt mer spillerom, og varer inn i solnedgangen.

Peter: Frisk, lite sødme, fantastisk bitterhet.

Mats: De sier det best selv, på boksen. Dette er sommeren du trenger. Gøy at det er et håndverksøl som går til topps.

□ **TORE:** – God på smak, god på ettersmak.

LITE-ØL

Som vanlig har noen av bryggeriene sendt med sine lite-varianter, selv om Heineken og Aass strengt tatt ikke har noen henvisning til at det er sommerpils. Felles for lite-ølene er at de smaker litt mindre, men er bedre om du vil holde på sommerkroppen utover høsten også.

RINGNES SKJÆRGÅRDS PILS LITE

Eksperten: Sødmefull maltbase med hint av vanilje og nyslått høy, balanser, med litt fylde mot de lettere sommerølene.

Peter: Ganske kjedelig, men ettersmaken sitter i det minste.

MACK BRYGGERI ISBJØRN SOMMERØL LITE

Eksperten: Våt og sur papp. Dette er bryggefeil, ikke godt.

Mats: Jeg var i ferd med å si at jeg synes den var litt spennende og annerledes, men trekker det tilbake.

HEINEKEN LITE

Eksperten: Litt grønne toner mot agurkskall og kikerter. Enkelt og kjedelig.

Runhild: Det smaker agurk, ja, det var litt kjedelig.

AASS BRYGGERI LITE

Eksperten: Lett og enkelt aroma. Lett metallisk på smak og lite innbydende.

Tore: Litt bedre, men ikke god. Sommerøl uten sjel.

Åpen klasse

BERENTSENS RASPBERRY SOUR

Eksperten: Frisk og fin aroma fra bringebær og yoghurt naturell. En god berliner weisse.

Alex: Kjempefin, denne skal jeg drikke i sola med isbiter.

TESTENS
VINNER

Riktig løsning

Kona: – Jeg føler meg temmelig sjaber i dag, gidder du å ringe til dyrlegen?

Mannen: – Dyrlegen? Det er nå vel heller legen du mener jeg skal ringe til?

Kona: – Vel, når jeg arbeider som en hest, bor med en gjeng apekatter og deler seng med en gammel gris, så er det faktisk dyr-legen som gjelder!

Følsom type

– Hvis du bare én gang til antyder at jeg er for tjukk, så forlater jeg deg!

– Det må du da ikke gjøre, tenk på ungen!

– Hvilken unge?

– Hva, er du ikke gravid?

Vektnedgang

– Nå har jeg satt badevekten i kjelleren.

– Hvorfor det?

– Fordi jeg nå har gått ned hver gang jeg veier meg!

En god lytter

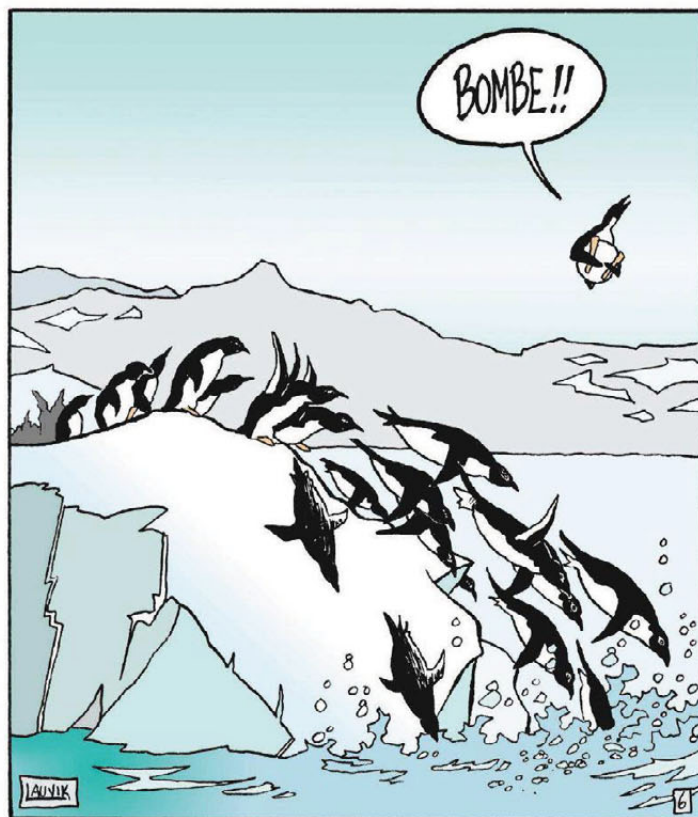
Arne og Nils diskuterte sine bedre halvdel.

– Mange kvinner, sa Arne, – klager ofte over at mennene deres ikke hører etter. Jeg kan imidlertid stolt erklære, at jeg aldri noen gang har hørt min kone si noe sånt!

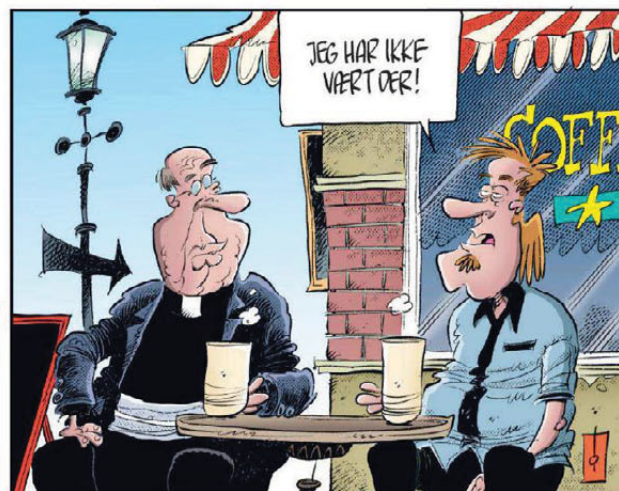
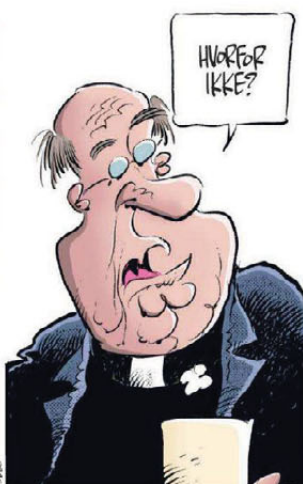
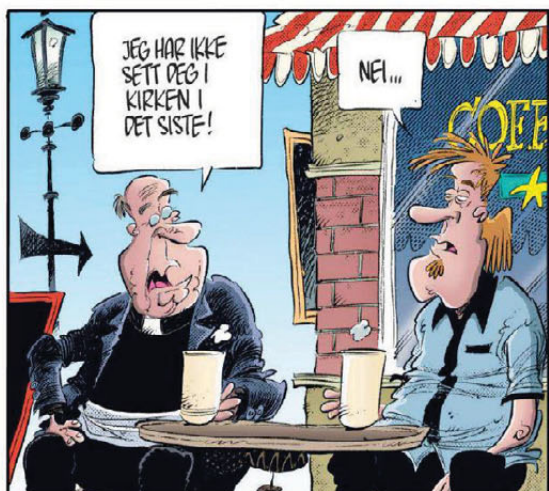
Byen er Bergen

Hva heter en øl man drikker på flyet fra Bergen til et hvilket som helst annet sted?

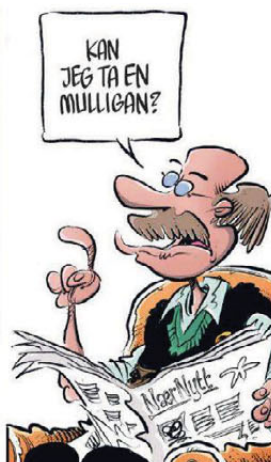
Lufthansa!

PANOLIS

PANOLIS

Endelig var vinteren over og veien ble bar

Noe som mangler

– I går fant jeg på et flott triks for å muntre opp meg selv.
– Hva gjorde du?
– Jeg satte et tomt barne-sete bak på sykkelen. Og så syklet jeg rundt mens jeg kauket: «Sitt stille, ellers faller du av!» ... trynet på de som gikk forbi på fortauet, var ubetalelig!

Lykkepiller

Apotekeren kalte inn lærlingen til en samtale på bakrommet.
– Jeg tror du skal gå ut og fjerne den lappen du hengt opp i vinduet, sa apotekeren.
– Hvorfor det? spurte lærlingen.
– Vel, jeg tror ikke det får oss til å virke som en seriøs bedrift når det henger en lapp i vinduet der det står: «Til den som stjal antidepressiva hos oss i går: Jeg håper du er lykkelig nå!»

Super effekt

En lege hadde hatt seinvakt på sykehuset.

Etter en lang og slitsom arbeidsdag, syntes han at han kunne unne seg en halvliter på puben på vei hjem.

Der traff legen en kar han syntes han dro kjensel på. Mannen satt ved bar-dissen sammen med noen kompisar og flere syndig utseende blondiner, og foran dem befant det seg et dusin tomme ølglass.

Da legen sto foran pissetoilet litt senere, oppdaget han denne mannen ved siden av seg.

– Nå, sa han, – jeg ser at du er ordentlig i slag i kveld. Virket ikke de sterke sovepillene jeg skrev ut til deg her forleden?

– Jo da, sa mannen fornøyd, – kona ligger hjemme helt i koma og våkner neppe før til lunsj i morgen!

FLISESPIKKER!

© Øyvind Sagåsen

To onder

– Å vaske tøy er visst fremdeles en kvinnfolkjobb, sukket Åse.

– Ja, sa Marit, – hver gang jeg har vasket tøy og må brette det sammen igjen, så vurderer jeg å bli nudist. Men det er før jeg husker på hvordan jeg ser ut naken ...

Lang holdbarhet

– Vet du hvorfor de fleste nordlendinger holder seg så godt?

– Fordi de er nedfrosset halve livet!

Kjapt tenkt

– Har du hørt om han fyren borte i Alaska som bare bevæpnet med en salongrifle overlevde et angrep fra en grizzlybjørn?

Dessverre var ikke kompisen som han skjøt i kneet fullt så heldig ...

Om å stå med glans

– Kjæresten min sto til førerprøven i går, sa den ene kompisen til den andre.

– Oi, gratulerer, det er jo flott!

– Nja, jeg vet ikke helt ...

– Du vet ikke helt? Det må du forklare!

– Ja, altså ... Rett etter at hun hadde kjørt opp og kommet hjem med lappen, så skulle hun svippe meg ned til sentrum. Der dukket det opp en trang luke som hun måtte parkere i.

– Jeg har trua på deg, det er vel bare å gjøre det samme som du gjorde under oppkjøringen, sa jeg til henne.

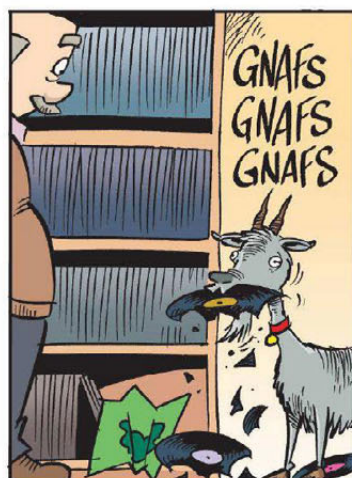
– Ja, og da lukeparkerte hun, antar jeg?

– Nei, da lente hun seg over og begynte å dra ned glidelåsen i buksa mi ...

av Børge Lund © B. Lund/distr./strandcomics.no

Hull i kunnskapen

Læreren spurte klassen om de ville høre en gåte.

Det ville de gjerne, og læreren sa: – Hvordan kan man putte to hull inni ett hull?

Det var det ingen som visste, men klassen ba om betenkingstid, og lille Alexander gikk hjem og spurte sin far.

Faren skjønte ergerlig nok heller ikke denne gåten, samme hvor mye han vred hodet.

Dagen etter sa læreren: – Se, nå lager jeg et hull med tommelen og pekefingeren, og så stikker jeg nesa, som har to hull, inni!

Klassen mumlet anerkjennende at dette jo var riktig.

Dagen etter rakte lille Alexander opp hånda og sa: – Faren min har en gåte til deg, lærer. Han lurte på om du vet hvordan du skal få åtte hull inni ett hull?

Det måtte læreren innrømme at han ikke visste.

– Det er enkelt, triumferte Alexander, – pappa sa at du kan ta en blokkfløyte og stikke den opp i ræva!

Sterilisert til ingen nytte

– Jeg trodde at samboeren min ikke ville bli gravid da jeg steriliserte meg!

– Men det har hun blitt likevel?

– Ja, barnet er faktisk født allerede, og alt steriliseringen gjorde, var å endre babyens farge!

Oppsagt på grått papir

– Nå har jeg sagt opp meg selv som renholder i heimen.

– Du har «sagt opp deg selv som renholder i heimen» ... Hvorfor det, om jeg tør spørre?

– Rett og slett fordi jeg alltid gjorde et sjusket arbeid, fusket i faget, og verst av alt, jeg knep meg selv i å drikke på jobb!

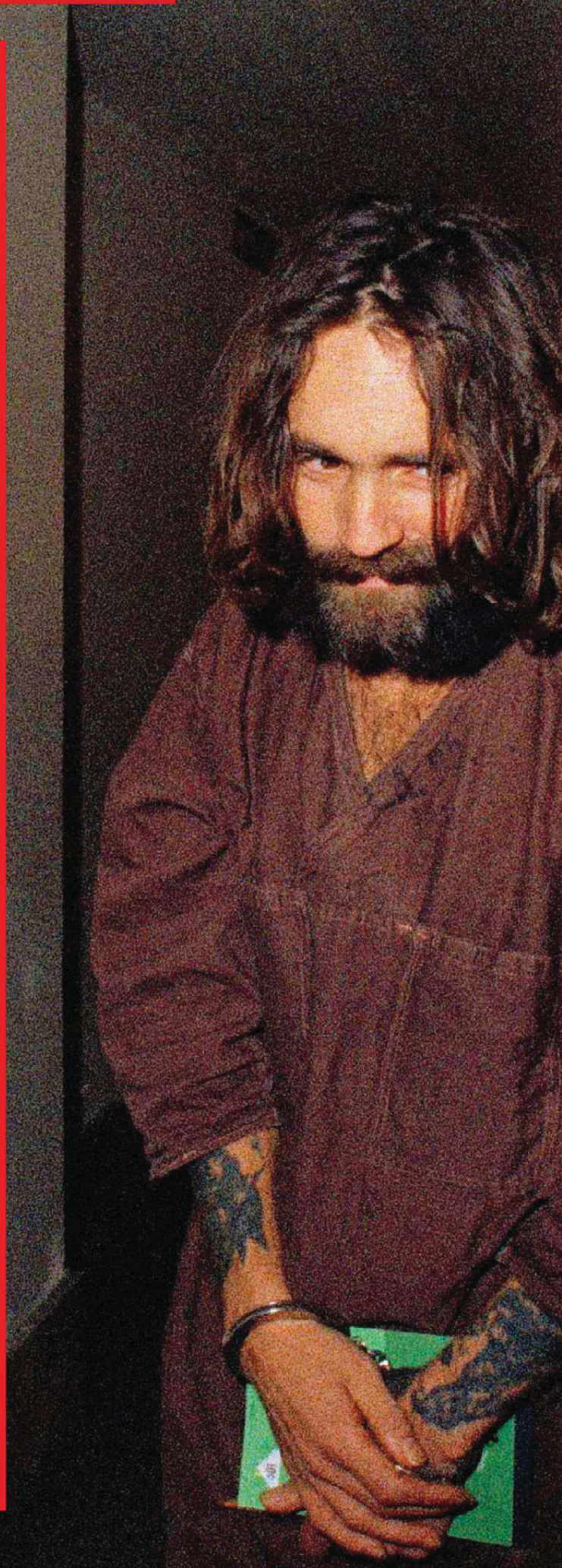

GETTY IMAGE

I FARE: Frank Sinatra sto på Manson-familiens dødsliste.

VILLE LAGE VESKE AV SINATRA

Sommeren '69 sendte Charles Manson ut sine dødsengler for å slakte hvite rikinger. Den høygravide filmstjernen Sharon Tate og seks andre ble liggende i en pøl av blod. Men kultlederens plan om å få Frank Sinatra ble det aldri noe av. ►

NTB

MANIPULATOREN: Charles Manson hadde hypnotisk makt over de andre i det halvreligiøse hippiesamfunnet han skapte ute i ørkenen i California. De drepte vilt fremmede personer uten å stille spørsmål.

Tekst:
Jørgen Johannessen Kind

Sharon Tate ble nominert i kategorien «Mest lovende kvinnelige nykommer» under utdelingen av Golden Globe i 1967. Selve filmen, komedien «Valley of the Dolls», fikk imidlertid elendige anmeldelser av kritikerne. Latterlig på feil måte, litt som når en landsbyidiot trækker i kumøkk, skrev én.

Dessverre er det ikke den formen for slakt Tate er blitt husket for.

«PIGS» på døren

9. august 1969 ble den unge, vakre skuespilleren stukket 16 ganger med kniv på soverommet sitt i Cielo Drive i Beverly Hills i Los Angeles. Tre andre personer som var til stede i luksushjemmet, ble også drept av i alt 102 knivhugg. Utenfor satt en ung gutt i en bil, skutt på kloss hold. Ofrenes kjendisstatus og de mange makabre detaljene fra åstedet – som at Tate var gravid i åttende måned og at det var skrevet «PIGS» med blod på inngangsdøren – gjorde at saken fikk enorm oppmerksomhet.

I dag, 55 år senere, er navnet til mannen som sto bak de bestialske drapene, like sterkt knyttet til den utrolige «summer of '69» som Neil Armstrong og Woodstock. Den lille mannen med de store planene.

Charles Manson.

«Bonanza»-sekten

Charles Manson fikk ingen god start på livet. Faren var ukjent, moren alkoholisert. En gang ga hun guttungen bort til en barten der for en mugge øl. I 1969 var han blitt 34 år gammel og hadde ikke stort annet å vise til enn noen fengselsdommer og et par gitargrep. Klimpringen passet likevel fint inn i hippiemiljøet i San Francisco, oppdaget han. Dessuten hadde Manson drag på damene, og en egen evne til å få folk til å tro på alt han sa. Selv om han smurte tjukt på.

En dag samlet han de mest hengivne hippiene på en gammel skolebuss, og dro ut i ødemarka

utenfor Los Angeles. De slo seg ned på en ranch full av gamle western-kulisser fra innspillinger av filmer og serien «Bonanza». Den halvblinde gamlingen som eide stedet, var fornøyd med å få betalt in natura av Mansons jenter i ny og ne.

Mansons familie, varierende i

størrelse ettersom unge rebeller og rømlinger kom til og fra, livnærte seg ved å stjele og snylte. Om kveldene satt de rundt leirbålet. Manson hadde fullstendig kontroll over de andre. Talegaver og sex gjorde sitt – LSD ordnet resten.

– Det var en gjeng med omstrei-

fende roboter, en stamme av støvelslikkende slaver som gjorde alt for sin leder og Gud, sa sjefanklager Vincent Bugliosi senere.

Manson kunne si: «Jeg har lyst på en kokosnøtt, men den må komme fra Rio de Janeiro», og straks reiste noen seg og var på vei ut døren, fortalte et vitne.

Ugreie personer i flokken ble hengst opp på kors.

Helter Skelter og dommedag

Mest av alt snakket Manson om en rasekrig han spådde ville komme. De sorte ville strømme opp åsene til Bel-Air og Beverly Hills og begå grusomheter, sa Manson. Bare de som fulgte ham

«Talegaver og sex gjorde sitt – LSD ordnet resten.»

GETTY IMAGES

i dekning under bakken i Death Valley, ville overleve. Siden, når alt var over, skulle Manson og hans sekt stige opp fra undergrunnen og ta de sorte til slaver.

Bevisene for sin filosofi fant han blant annet i favorittbandet Beatles sitt «White Album». Låten «Helter Skelter» var intet mindre enn en kodet melding til ham om å iverksette armageddon, forklarte Manson.

Manson, som fortsatt drømte om å bli en stor låtskriver, planla å utgi et album der tekstene skulle sette i gang rasekrigen.

Ingen produsenter bet på. En bitter Manson iverksatte derfor en plan B. Han beordret

MANSONS OFRE: Etterforskere ved likene av Abigail Folger og Wojtek Frykowski, som ble slått ned og stukket i hjel utenfor huset da de prøvde å rømme. Sharon Tate og hennes frisør Jay Sebring ble drept på soverommet, og tenåringsen Steve Parent i en parkert bil.

noen av sine mest ihuga disipler ut for å drepe «hvite rikinger» – og på den måten hjelpe folk med å sparke i gang verdens undergang.

Om kvelden 8. august ga han instruksjoner, skytevåpen og kniver til de fire utvalgte; tre kvinner og en mann. Huset i

GETTY IMAGES

JULIAN WASSERLIFE

I SJOKK: Roman Polanski ved inngangsdøren til hjemmet, dagen etter massakren i Beverly Hills. Susan Atkins skrev ordet med hans kones blod.

NYDELIG: Det ble sagt om vakre Sharon Tate at hun var så snill og troskyldig at ingen klarte å mislike henne, selv i misunnelsens høyborg, Hollywood.

BEORDRET TIL DRAP:

Susan Atkins (til v.), Patricia Krenwinkel og Leslie van Houten klippet håret kort i protest og lo av dødsdommen. De viste ingen anger under rettssaken.

DE SLAPP ALDRI UT

Charles Manson, Tex Watson, Patricia Krenwinkel, Susan Atkins og Leslie van Houten ble dømt til døden for sine roller i de syv drapene i august 1969.

Da California midlertidig opphevet dødsstraffen i 1972, ble straffene automatisk omgjort til fengsel på livstid.

- Charles Manson døde i 2017. Han ble 83.
- Susan Atkins døde i 2009.
- Tex Watson giftet seg i 1978, og er blitt far til fire mens han har sittet inne.
- Patricia Krenwinkel har sittet i fengsel siden 1. desember 1969 – lengre enn noen annen kvinne i Californias historie.
- Leslie Van Houten har søkt om prøveløslatelse 22 ganger.
- Sjøføren Linda Kasabian vitnet mot de andre og fikk immunitet. Hun levde i fattigdom et sted på østkysten da mediene sporet henne opp for noen år siden.
- Sektmedlemmene Bobby Beausoleil og Steve Grogan ble dømt for et annet drap. Grogan ble benådet i 1985.

GETTY IMAGES

« Vi skal henge ham opp på en kjøttkrok og flå ham mens musikken hans spiller.

Cielo Drive var ikke helt tilfeldig valgt. Manson hadde en gang blitt fornærmet av en musikkprodusent der. At huset hadde nye beboere, den kjente filmregissøren Roman Polanski og hans kone Sharon Tate, var av mindre betydning.

– Nå er det tid for Helter Skelter. Ødelegg alle, så grusomt dere kan, sa Manson.

Det var alt 21 år gamle Susan

Atkins, som de andre kalte Sexy Sadie, trengte å høre. De gjorde som de hadde blitt bedt om. Polanski var ikke hjemme. Men Tate hadde besøk av et vennepar og frisøren sin. Alle de tre gjestene ble drept. Det samme ble en unggutt som tilfeldigvis skulle hente et stereoanlegg, og som hadde parkert bilen i oppkjørseilen da morderne klatret over gjerdet til eiendommen.

Dødspatruljen var ikke ferdig. To kvelder senere ble det velstående ekteparet Leno og Rosemary LaBianca funnet bakkundet og knivdrept med til sammen 67 stikk i sitt hjem i Los Angeles. En forskjærkniv var stukket inn i mannens overkropp, på magen var det rispet inn bokstavene «WAR». På veggen var slagordet «død over grisene» malt med blod. På kjøleskapsdøren sto det, feilstavet, «HEALTER SKELTER».

Sinatra av kroken

Manson var selv til stede under drapene på LaBianca-paret, for «å vise hvordan det skulle gjøres». Det hadde vært litt kaos kvelden før, og vanskelig å takle ofrenes panikk. Atkins hadde gått tom for blod da hun skrev på døren, det skulle egentlig stått «griser» i flertall. Manson hadde også gitt dem ordre om å vippe ut øynene til ofrene og mose dem mot veggen, men det hadde de ikke fått tid til.

– Kanskje neste gang, tenkte Susan.

De hadde snakket mye rundt leirbålet om hvilke kjendiser de kunne tenke seg å drepe. Elizabeth Taylor og Richard Burton, for eksempel, det ville nok sjokkert verden. Eller kjekkasen Tom Jones. Sexy Sadie kunne godt kutte strupen hans, etter at hun først hadde ridd ham litt. Men den hun absolutt ville ta, var Frank Sinatra.

– Han vil helt sikkert åpne døren for en ung, vakker kvinne. Vi skal henge ham opp på en kjøttkrok og flå ham, mens musikken hans spiller. Charlie drømmer om å lage små vesker av huden, og selge dem i hippiebutikker, så alle kan få en del av ham, sa Susan Atkins plutselig til en medfange noen måneder etter drapene i Beverly Hills.

Atkins satt da inne, fengslet for noe småtteri, og ennå hadde ingen hørt om Charles Manson. Men Atkins skroet av profeten i ørkenen, og røpet alt. At hun hadde sett Sharon Tate inn i øynene og hørt henne trygle for sitt og det ufødte barnets liv. At hun hadde bedt hora om å holde kjeft.

Og at kniven gled overraskende lett inn.

Politiet hadde famlet i blinde

CALIFORNIA DEPARTMENT OF CORRECTIONS AND REHABILITATION

DØDSDØMT FIKK LIVSVARIG:

Charles Manson fotografert i august 2017. Kort tid etter døde kultlederens i fengselet etter at dødsdommen mot ham ble omgjort til livsvarig fengsel.

hele høsten, og hadde ikke engang knyttet de to store draps-sakene til hverandre. Plapringen til Susan Atkins forandret på alt. Rystet røpet medfanger innholdet i samtalen for politiet.

Det ble det store gjennombruddet i saken. Under en razzia mot ranchen ble Charles Manson dratt frem fra et gjemmested etter det store, bustete jesushåret sitt.

Det eneste profeten sa, var «au».

NTB

PLAPRET: Susan Atkins betrodde seg til en medfange. Det medførte at de makabre drapssakene kunne rulles opp.

Ved Mats Schjølberg, Ulshtagen

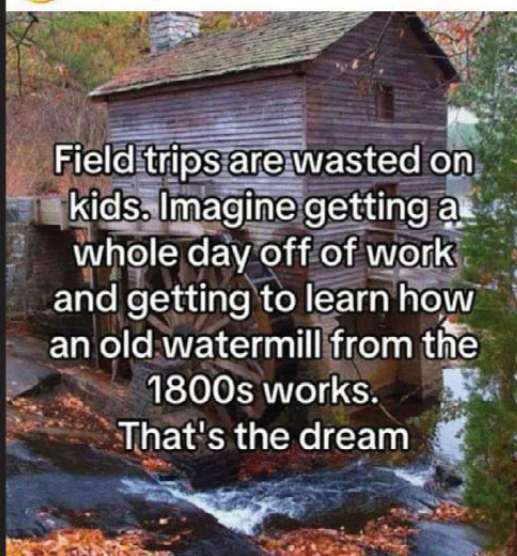

KAN DERE VENDE LITT
MED EVAKUERINGEN, JEG
FÅR SYKT MASSE LIKES
HER!

NYTT FRA NETT

➤ SKOLEUTFLUKTER ER
BORTKASTET PÅ
UINTERESSERTE BARN.

 menshumor

Field trips are wasted on
kids. Imagine getting a
whole day off of work
and getting to learn how
an old watermill from the
1800s works.
That's the dream

MENSHUMOR/INSTAGRAM

Sikh and destroy

Etter 40 år som backingband for George Harrison bestemte gutta seg endelig for å danne sin egen heavy metal-gruppe: The Turbanators.

Alle dine favorittblader – i en app

PRØV
30 DAGER
GRATIS

Flipp.no

Med Flipp får du tilgang til mer enn 90 underholdende ukeblader og magasiner. Test gratis i 30 dager! Les mer på flipp.no

Ordinærpris etter gratisperiode er 129 kr for nye kunder, 29 kr for abonnenter. Ingen bindingstid, abonnementet løper til du stopper det. Gratisperioden gjelder hvis du ikke har brukt gratisperioden tidligere.

flipp

Fåes kun i
Apotek

Sensitiv mage?

Prøv **Multi GO** for bekymringsfri grilling – hele sommeren

Multienzym GO inneholder 14 ulike fordøyelsesenzymmer som bistår ved inntak av tungt fordøyelig mat som kjøtt, fett og

Fåes på apotek nær deg, enklere blir det ikke!

VERMAN

Les mer på verman.no

ÅNDENS MAKT: Lhamuen i aksjon. En mann behandles for vonde drømmer og dårlig søvnrytme. De andre pasientene bidrar ved å holde pasienten fast, slik at Lhamuen får sugd skikkelig.

A man with dark hair and a beard, wearing a black jacket, is looking upwards and to the left. In the foreground, a colorful parrot with green, blue, and yellow feathers is visible, though out of focus. The background is slightly blurred, showing some indoor plants and a window.

SUGENES MAK

Fjellenes tradisjonelle helbredere har eksistert her siden tidenes morgen. Og de finnes fortsatt. Det er grunn til å være skeptisk, men fjellfolket har enorm respekt for disse «legenes» evne til å helbrede. Derfor prøvde også jeg meg som pasient. Det kunne gitt meg fengsel for narkosmugling. ►

Tekst og foto:
Johnny Haglund

Mannen ser håpefullt på kvinnen i det fargerike kostymet: – Jeg har vært plaget i lang tid av vonde drømmer og lite søvn, forteller han. Kvinnen, en såkalt Lhamu, begynner å snakke. Men ikke med vanlige stemme, hun har pipestemme. En slags muselyd kommer ut av henne. Den er likevel streng:

– Brett opp genser og jakke!

Mannen lystrer umiddelbart.

Lhamuen føler på mannens mage, så åpner hun kjeften på vidt gap. Det ser ut som hun skal ete gubben. Deretter legger hun munnen over hans nakne hud. Og suger. Og suger. Mannen vrir seg litt, prøver nesten å komme unna. Men de andre pasientene dytter han tilbake på plass. To minutter, så slipper hun mannen. Hun har brått noe slim i munnen. Lhamuen spytt det ut i håndflata og viser det til pasienten. Sort som blekk.

– Fra nå av vil du få sove. Det onde er vekk, sier hun. Fortsatt med pipestemme.

For en utenforstående kan virke som et absurd teater. En oppvisning i humbug. I Norge kunne det falt inn under «kvakksalverloven». Men dette er langt unna Norge og moderne, vestlige skolemedisin.

Hjelp mot hodepinen

Det starter en iskald morgen. Jeg er helt nord i India. I Ladakh, 3500 meter over havet. Det er ofte like kaldt inne som ute. Vinteren i disse traktene kan være hard. Men dem som lever her, er enda hardere. Og noen av dem treffer jeg en tidlig på morgen på dette «legekontolet». De er tynnere enn meg, men ingen klager. Så jeg holder kjeft enda jeg er kald inn til beinet. Brått kommer en eldre dame inn i rommet. Den forsiktige summingen av lave stemmer stiler.

– Lhamu, hvisker Angchuk Tsering, min kjentmann og tolk.

Vi har vært venner i 30 år. Nå hadde han tatt meg med til fjellets lege. Veldig syk er jeg ikke, men jeg er nysgjerrig på hva

denne doktoren kan gjøre. Helt blank er jeg ikke. For jeg var her i 1998, og møtte Lhamu da også.

Den gangen hadde jeg ødelagt en tå under trening. Lhamuen ba meg ta av sko og sokker, deretter sugde hun på foten min og vipps, smerten forsvant. Smerten kom riktignok tilbake to dager senere,

men likevel. Kanskje var det utslag av en placeboeffekt. Merkelig var det, åkkesom.

– Det fungerte ikke helt, fordi du ikke hadde trua, hevdet Angchuk.

Nå skal jeg derimot kureres for en hodepine. Jeg har ikke kroniske problemer med migrene,

KLAR TIL HUGG: Pasienten har et fått uttrykk av plutselig legeskrekk i det Lhamuen bygger seg opp. Det er en fascinerende seanse.

men jeg får hodepine innimellom. Særlig i høyden. Naturlig nok. Og det er irriterende, men nå skal den altså bort. Og i dag har jeg trua. Tror jeg.

Forvandles til heksedoktor

Den eldre damen kaster et blikk på meg da hun entrer rommet. Det er ikke ofte mennesker fra min verdensdel er blant hennes pasienter. Men forsamlingen på «venteværelset» overrasker meg. Jeg antok at Lhamuens pasienter nærmest utelukkende

« Fra nå av vil du få sove. Det onde er vekk.

FØR FORVANDLINGEN: Lhamuen før hun går inn i transe.

FORVANDLING: Før Lhamuen forsvinner inn i transe, kler hun på seg om.

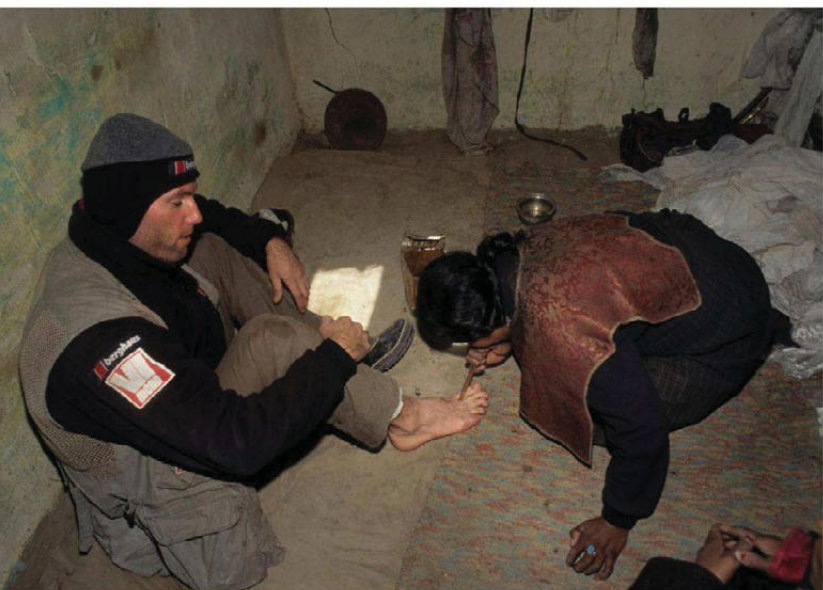
UT MED DET VONDE: En kvinne får behandling for personlige problemer.

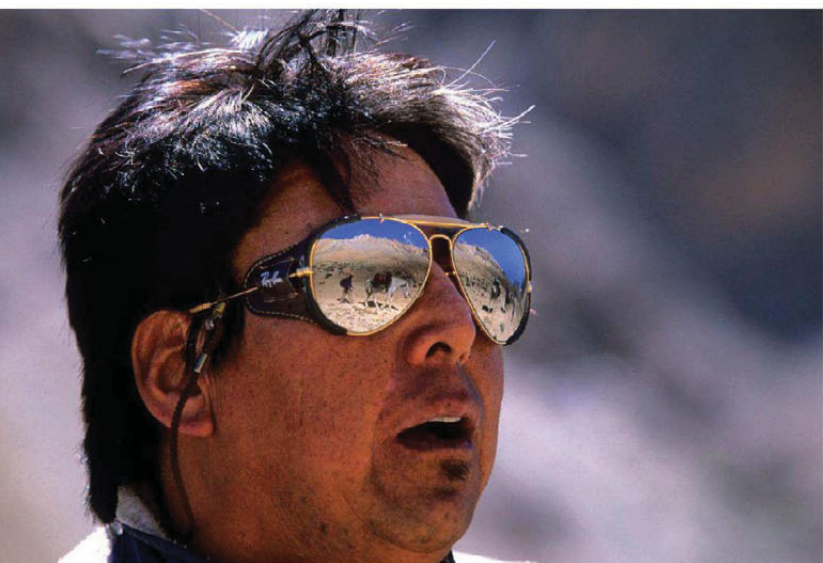
SMERTEFULL BEHANDLING: Lhamuen suger ut smerter fra en kvinnes ben. Det gjør tydeligvis vondt.

FORRIGE GANG: Når en Lhamu holder en seanse, kommer folk fra fjerne strøk for å bli behandlet. Dette bildet tok jeg da jeg for første gang møtte en Lhamu i Leh tilbake i februar 1998.

TÅBEHANDLING: Lhamuen sugde ut smerten av min tå da jeg ble behandlet i 1998. Smerten vendte tilbake etter et par dager, men det var noe der. Noe som gjorde meg veldig nysgjerrig.

KJENTMANN: Angchuk Tsering, en kar jeg har kjent i 30 år. Han er født og oppvokst i en liten landsby langt inne i fjellheimen.

ville være av den eldre garde. Folk fra avsidesliggende og nesten isolerte landsbyer med overtroen i behold. For ungdommen tror vel ikke på slikt?

Selv om Ladakh er et forholdsvis avsides fjellstrøk, har selvsagt 4G og alt som følger i kjølvannet av internett, også nådd disse fjerne fjellområdene.

Men på «venteværelset» sitter alt fra en liten gutt på seks år til en dame på snart 80. Og kanskje mest overraskende. To unge, muslimske menn, som har reist i to dager for å komme hit.

– Uansett religion, kjønn, alder eller hudfarge, ja til og med geiter og jak, Lhamuen kan hjelpe alle, sier Angchuk.

– Hun kan kurere alt – og litt til. Kvinnen skiftet klær. Og ansiktsuttrykk. Straks er hun ikke lenger en eldre kvinne, men min-

ner om en heksedoktor. En liten tromme og en bjelle. Litt sang. Noe korn kastes i luften.

– Før hun skal kurere folk, forlater hun sitt egentlige jeg, hun går inn i en slags transe, slik Lhamuer har gjort i generasjoner før henne, forteller Angchuk, i det dagens første pasient gjorde seg klar.

Sjamanisme

Lhamu og Lha (mannlige hekse-doktorer) har dype røtter i denne buddhistiske fjellverdenen. Det antas at sjamanisme har eksistert her i hundrevis av år. Ikke så merkelig.

De avsides fjellområdene er som et eventyr. Små og store gompae – buddhistklostre – hviler på klipper og i fjellsider. Noen av dem er mer enn tusen år gamle. Og fortsatt, selv i 2025,

LANGREIST URINPRØVE

I visse tilfeller, når uvær herjer eller snømengder stenger landsbyer inne, har Amchiene brukt andre metoder for å nå sine pasienter.

– Hvis Amchien ikke kan gå dit pasienten bor, og pasienten er for syk til å bevege seg gjennom fjell og dårlig vær, noe som skjer rett som det er, har Amchi benyttet seg av erfarne, robuste kurerer, forteller Angchuk.

I slike tilfeller har en kurer fraktet pasientens urin, eller avføring, til Amchien, som har analysert «prøvene», og deretter sendt kureren tilbake til landsbyen med de rette medisinene.

LANDSKAP FOR OVERTRO:

Bardan Gompa (buddhistkloster) ligger på en klippe over Tsarapelven. I slike omgivelser, avsides og isolert, er det ikke merkelig at overtro har fått tak.

har mange av klostrene verken veiforbindelse, mobildekning eller strøm.

I en slik verden er overtro utbredt. Sjamanene har fungert som et slags bindeledd mellom menneskene og ånde verdenen. Lhamuene og Lhaene helbreder, gir åndelig veiledning og beskyttelse mot onde ånder.

– Sykdommer er ofte forårsaket av ubalanse i kroppens energi eller påvirkning fra onde ånder, forklarer Angchuk.

Min tur

Han forteller videre at fjellenes tradisjonelle leger bruker ulike teknikker for å diagnostisere og behandle sykdommer, inkludert besvergelses, eksorsisme og bruk av urter.

– Og spiritisme, som innebærer å kalle på hjelpsomme

ånder for veiledning og støtte i helbredelsesprosessen, legger Angchuk til og hever stemmen litt:

– Men du må tro på dem!
Så dytter han meg litt frem.
– Din tur.

Jeg gir Lhamuen et silkeskerf, slik tradisjonen er. Hun begynner å ralle i vei med pipestemme. Så spør hun, via Angchuk:

– Hvem er sjefen din der du lever?

Bønn til onkel Støre

Jeg blir litt tatt på senga. I farten kommer jeg bare på en: Jonas Gahr Støre.

– Jeg bønnfaller onkel Støre om å beskytte deg og din familie, sier damen, slår litt på trommen, kaster litt korn på meg og

hyler ut noen gloser. Og det var det. Ingen suging denne gang.

To timer senere, etter å ha vært vitne til at Lhamuen har sugd på en soldat med traumer, sleiket på en ung mann med dårlige venner, fjernet ondskap fra en kvinne med hodepine samt utført en slags eksorsisme på en ulykkelig kvinne i et dårlig ekteskap, er seansen over. Lhamuen blir menneske igjen. Vi sier takk for oss. Men ikke helt:

– Ta kontakt med en Amchi, oppfordrer damen før Angchuk og jeg skal gå. Angchuk nikker bekräftende.

I disse fjelltraktene finnes det nemlig flere typer heksedoktorer, og en Amchi er visstnok mer som en lege slik vi er vant med i Norge.

– Ja, nesten som å gå til en vanlige lege, bedyrer Angchuk.

Hos Amchien

Lhamuer sokner mer til den åndelige verden, og Angchuk forteller at det er færre av dem nå enn da jeg var på reise med ham her i Ladakh for 30 år siden.

Tidene krever sitt

– Moderne tider, sukker han og

«... **moste innvoller
fra dyr i fjellene og slangeskinn.
Samt noe annet småtter.**

undrer seg om det fortsatt vil finnes Lhamuer om ytterligere 30 år. Så smiler han: – Amchi derimot, vil fortsatt finnes, tror Angchuk og viser vei til et knøttlite kontor i byen Leh.

«Sorig-Kunday Clinic», proklamerer er skilt på utsiden. På innsiden venter Tsering Tunduk (75) og hans datter, Tsering Dolma (54).

– Tunduk har overlatt praksisen til sin datter, forteller Angchuk og ber meg sette meg ned foran henne.

– Hun er en ekte Amchi, sier han med alvor.

Dolma sjekker pulsen min, kikker ned i halsen og titter meg i øynene. Det er noe kjent ved seansen. Som å være hos en lege hjemme i Norge.

Tre poser med medisin

Til Angchuk forteller Dolma at av kroppens fem elementer, er det ene elementet i min kropp i ubalanse. Hun plukker frem noen krukker fra en hylle, drar frem en kobberskje og fyller tre små poser med forskjellige medisiner.

– En uke på disse, og du er kvitt alle plager, sier Dolma

Jeg takker og bukker, men kan ikke la vær å undre meg over hva slags medisiner jeg har fått. Hva er de laget av?

Dolma smiler. Dette er hennes spesialfelt. Først slenger hun en gammel bok i bordet.

– Denne kan jeg utenat, hevder hun og forteller at å utdanne seg til Amchi, tar ni til ti år. Hun trekker frem et diplom fra en skole i Dharamsala.

– Jeg studerte tibetanske medisiner i fire år. Deretter jobbet jeg sammen med min far som praktisk i seks år. Siden den gang har jeg kurert et ukjent antall mennesker, forkynner hun stolt.

– Det vanskeligste med dette yrket er å finne de rette ingrediensene til medisinerne, forteller Dolma.

Magica fra Tryll

Hun trekker pusten før hun ramser opp hva jeg har fått med meg, medisiner som skal rette opp balansen i min gamle kropp.

– Urter fra en avsides fjellhylle 5000 meter over havet, knuste steiner fra en sjelden bergart, blomster fra Nubra-dalen, moste

innvoller fra dyr i fjellene og slangeskinn. Samt noe annet småteri, sier hun tilforlatelig.

– Tre teskjeer om dagen sammen med lunket vann, instruerer hun, og jeg minnes en tegneserie fra da jeg var guttunge. Der Magica fra Tryll, heks og fiende av Onkel Skrue i Donald

HOS DOKTOREN: En Amchi, fjelldoktor, nærmere bestemt Dolma, sjekker pulsen min i jakten på en diagnose.

Duck-universet, lagde et heksebrygg bestående av flaggermusvinger, spytt fra en papegøye og hår fra en frosk.

« Føler meg full, ruset, slapp, men glad.

En berusende opplevelse

Jeg føler at jeg har fått samme resept, men tar sjansen. Og det smaker av sjansespill. Innholdet i de tre posene smaker forferdelig. Det hadde jeg forventet.

Men innholdet i pose nummer to gjør noe merkelig med meg; jeg blir slått ut. Føler meg full, ruset, slapp, men glad. Hodepinen forsvinner. Det er trolig ikke noe mysterium. Før flyet tilbake til Europa kaster jeg medisinen. Brunt pulver i en liten plastpose, som gjør deg ruset kunne fort ført til noen år i fengsel for narkosmugling.

Og det hadde nok blitt verre enn en liten hodepine. □

RESEPTBLOKKA: Amchi i gang med reseptblokka. Resepten må hentes på hennes kontor og medisinene står bak henne.

RESPEKTERT

Amchie nyter stor respekt i disse fjelltraktene. Medisinene de bruker i behandlingen av alle mulige sykdommer og lidelser er basert på generasjoner med kunnskap og utforskning.

Ifølge Dolma har en urt hun plukker i to, tre tusen meters høyde, andre egenskaper enn den sammen urten når hun finner den på 5000 meters høyde.

Men medisiner og behandling beror ikke bare på høydemeter og sesonger, også astrologi er en del av Amchienes lære.

– Noen medisiner må tilpasses månekalenderen, forteller Dolma.

Mange vil sikkert humre og riste på hodet av dette, men i fjellene er de tradisjonelle legene så respekterte, at enkelte statlige sykehus i regionen har engasjert Amchier som en del av tilbudet til sine pasienter.

– Du vet, en lege er ofte spesialisert på for eksempel mage, hjerte eller lunger. En Amchi går derimot på hele kroppen og kan på den måten se en sammenheng, som vanlige leger ofte ikke kan, hevder Anchuk.

MEDISINEN MIN: Den midterste posen gjorde meg veldig rar – godt jeg ikke tok med den hjem. Da hadde det nok ikke blitt så mange reiser i de kommende årene.

DIPLOM PÅ VEGGEN: Dolma, Amchien jeg besøkte, viser frem sitt diplom fra legestudiet i Dharamsala (tibetanske legestudier).

Førsteintrykk: Jeep Compass

Jepp, det ser lysere ut nå

Jeep Compass vender tilbake i elektrisk versjon med stort batteri, solid rekkevidde – og mulighet for firehjulsdrift.

SER BRA UT: Nye Jeep Compass har etter vår mening fått et mye tøffere utseende enn forgjengeren.

Tekst og foto: **Martin Jansen**

Utvalget av Jeep-modeller i Norge er spinkelt og sprikende: Det dreier seg om lille, elektriske og forhjulsdrevne Avenger og ur-Jeep-en Wrangler. To diametralt forskjellige modeller som har lite annet enn Jeep-logoen felles. Ikke selger de fryktelig mye i Norge heller.

Men bildet blir nok et ganske annet når kompakt-SUV-en Compass kommer i ny versjon og kommer i sortimentet. For Norges del kun den elektriske utgaven. Den fås også som mildhybrid og ladbar hybrid i andre europeiske land.

Jeep sorterer under Stellantis-paraplyen og Compass bygges på samme plattform som en rekke andre modeller i samme selskap, som blant andre Peugeot E-3008, E-5008 og Citroën C5 Aircross. Sistnevnte fikk vi nylig en eksklusiv kikk på. Men i motsetning til den franske slektning, så vil Compass også kunne fås med firehjulsdrift.

Bilen bygges i Italia hvor vi for kort tid siden fikk ta bilen nærmere i øyesyn. Den ser muskuløs ut slik en Jeep bør se ut, og barskheten forsterkes av kraftige hjulbuer og sorte og ripebestandige beskyttelseslister rundt hele bilen.

Formen på beskyttelsen rundt hjulbuene er inspirert av skjermene til Willys, Wrangler og Cherokee og er ikke bare dill. De skal blant annet beskytte karosseriet dersom hjulene slår oppi ved maks vandrings på fjærene. Grillimitasjonen har de Jeep-typiske syv lamellene, og baklysene har X-symbolet, som henter om vintage jerrykanne.

Med firehjulsdrift

Compass går inn i C-SUV-segmentet som utgjør cirka 25 prosent av markedet i Europa. I første omgang kommer 455 centimeter lange Compass med forhjulsdrift, 74 kWt batteri (anvendelig kapasitet), 213 hestekrefter og en rekkevidde opptil 500 kilometer. Maks ladekapasitet er 160 kW. Det betyr at den skal kunne lade 20–80 prosent på 30 minutter.

Noe senere kan den også fås med 97 kWt batteri, over 650 kilometer potensiell rekkevidde ▶

PRODUSENTEN

2007: Jeep Compass ble introdusert for første gang i 2007.

og 231 hestekrefter. Og trolig mest interessant sett med norske øyne: en versjon med firehjulsdrift, opptil 600 kilometer rekkevidde og 375 hestekrefter. Det er vesentlig mer enn for eksempel konsernslektning Peugeot E-5008 med firehjulsdrift, som har 320 hestekrefter.

De ekstra kreftene i Jeep-en skyldes en kraftigere bakre elmotor som er eksklusiv for Compass i Stellantis-gruppen. Den leverer ekstra 49 kW og opp til 232 Nm dreiemoment. Koblet med et reduksjonsgir er hele 3100

Nm tilgjengelig på bakhjulene, noe som gir Compass evnen til å klatre skråninger med helling på 20 prosent selv med null trekkraft på forhjulene.

47 cm vadedybde

Sammenlignet med konsernslektningene har Compass egen chas-

BESTILLING: Jeep har åpnet for bestilling av Compass. De første bilene er ventet til Norge i løpet av fjerde kvartal i år, i første omgang godt utstyrte First edition-utgaver.

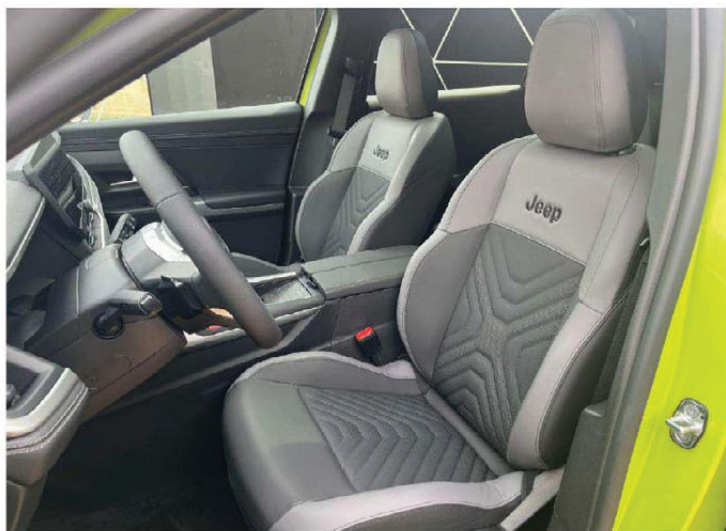

GOD BAKKEKLARING: 455 centimeter lang med en bakkeklaring på 20 centimeter. Kraftige beskyttelseslister rundt hele bilen.

sistuning med andre fjærer, dempere og stabilisatorstag, som skal gi et godt kompromiss mellom daglig komfort og offroad-egenskaper.

Selec-Terrain-systemet er standard på alle versjoner og omfatter en rekke terrengprogrammer. Og med en bakkeklaring på opptil 20 centimeter, angrepsvinkel på 20 grader, rampevinkel på 15 grader og 26 graders avgangsvinkel, bør Compass greie seg brukbart utenfor allfarvei. Vadedybden er 47 centimeter.

4WD-versjonen har 27 graders angrepsvinkel, 16 graders rampe-

vinkel og 31 graders avgangsvinkel. Den kommer i tillegg med elektronisk styrt nedstigningskontroll (hill descent) og firehjulsdriften kan låses.

Forbilledlig materialvalg

Bagasjerommet tar hele 550 liter og bakseteryggen har 40/20/40-splitt. Frunk har den ikke, men 34 liter med oppbevaringsplass i interiøret.

Det utmerker seg for øvrig på forbilledlig hvis: Det er så godt som uten den simple, blanke plasten som dessverre er så hyppig å se i nye bilmodeller. Rattknappene og midtkonsollen er i stedet belagt med matt plast som

KUNSTSTOFF: Ikke skinnseter, men forsetene i Compass kan fås med varme, ventilasjon og

ser bedre ut og virker mer solid.

Sentralt på senterkonsollen er Selec-Terrain-bryteren. Med den velger du kjøremodus, som også omfatter flere terrengprogrammer der variabler som momentfordeling, gassrespons, tractionkontroll/ESP og styreutslag justeres. ST-bryteren er omgitt av et rødt felt som understreker den prominente plasseringen. ST-bryteren har selskap av girvelger, knapp for det elektroniske håndbrekket, koppholdere, USB-C-kontakter og trådløs ladeplate med sklisikkert matte.

BARSKT OG BRUKERVENNLIG: Oversiktlig og praktisk førermiljø, og så godt som ryddet for blank plast. La oss håpe Jeep setter en trend.

Også deler av dashbordet har hyller med matter i samme sklisikre gummi-materiale. Øverst på konsollen, over de sentrale luftventilene, ligger en over 40 centimeter bred berøringsskjerm med klar grafikk og software som oppdateres trådløst. En rad med hurtigknapper for klimakontroll og et skikkelig hjul for lydvolum gir god brukervennlighet.

Instrumentpanelet er helt digitalt og vises på et 25 centimeter bredt display. Compass kan også fås med head up-display. Setene kan matche sittekomforten i Citroën C5 Aircross og det nesten heksagonale rattet er tykt og godt å holde i. Også baksetekomforten er meget tilfredsstillende, men du kan ikke justere vinkelen på seteryggen som i Citroën-en.

Har åpnet for bestilling

Jeep har åpnet for bestilling av Compass med leveringer i løpet av fjerde kvartal. Aller først kommer en godt utstyrt First Edition-utgave med blant annet 20-tommers felger, LED matrix-lys, der fjernlysene automatisk blokker ut annen trafikk, bakbelyst grill, elektrisk justerbare seter i vinyl ▶

4WD: Versjonen med firehjulsdraft kommer med det største batteriet, vil ha 375 hestekrefter og opptil 600 kilometer rekkevidde. Vi fikk ikke se interiøret i 4WD-versjonen som trolig kan fås med skinnseter.

PLASS: Godt med benplass i baksetet. I tillegg er sittestillingen god der man får lårene ned på sitteputen og ikke blir sittende med spiss knevinkel.

ROMSLIG: 550 liters bagasjerom, som er bra. Hengervekten er foreløpig ikke oppgitt, men det dreier seg trolig om opptil 1200 kilo.

med varme, kjøling og massasje, rattvarme, forskjellige bakgrunnsbelysninger å velge blant, adaptiv cruisekontroll og filholder, ryggekamera, parkeringssensorer foran og bak, trådløs Apple CarPlay og Android Auto, trådløs lader, navigasjon og klimaanlegg med to soner.

TEKNISKE DATA

Motor:	EL/2xEL
Batteri, kW, netto:	74/97
Effekt, hk:	213/231/375
Rekkevidde, km (WLTP):	500/600/650
Maks ladehastighet DC, kW:	160
Lengde/bredde/høyde, cm:	455
Bakkeklaring, cm:	20
Vadedybde, cm:	47
Bagasjerom, liter:	550

Jeep har foreløpig oppgitt begrenset med tekniske data for Compass. Prisen er ikke klar.

Jeep Wagoneer S

Compass får snart selskap av flere større og elektriske søsken. Jeep har åpnet for online-bestilling av elektriske og luksuriøse Wagoneer S i USA. Prisene starter på 67 000 dollar. Den amerikanske versjonen vil ha rundt 480 kilometer rekkevidde, 400-voltsteknologi og evnen til å hurtiglade fra 20 til 80 prosent på 23 minutter. Den europeiske versjonen, som er ventet tidlig i 2026, vil derimot ha 800-voltsteknologi og enda bedre rekkevidde. Det er tale om opptil 700 kilometer, og det skal også bli mulig å få mer krefter via over the air-opppgradering.

WAGONEER S: Jeep har åpnet for bestilling av elektriske Wagoneer S i USA. Wagoneer-navnet er ikke nytt. Det stammer fra 1963 da første Wagoneer ble presentert.

Jeep Recon

Jeeps offensiv omfatter også Jeep Recon, en elektrisk Wrangler. Ifølge Jeep bygges Recon fra bunnen av som en skikkelig firehjulstrekket med solide offroadegenskaper, med låsbar differensial, skliplater, tauekroker og all terrain-dekk. Trolig bygges den på en rammekonstruksjon. Som tradisjonsrike Wrangler og Gladiator vil du også med Recon ha muligheten til ta av tak, dører og vinduer.

2026: Jeep Recon er ventet i 2026.

NYE EIERE: Varberg Kusthotell satser stort på å bli Sveriges beste spahotell.

Den svenske rivieraen

Like sør for Gøteborg finner vi regionen Halland, kjent for sine langstrakte sandstrender og gamle kurbadtradisjoner.

MANGE HAR BESØKT Hallands Län en rekke ganger, uten egentlig å være klar over det. For mange er det en transport-etappe på vei til København og land og byer lenger sør på kontinentet. Men legger du inn et stopp neste gang, vil du finne en region som satser stort på strandliv, spa og gastronomiske opplevelser.

Mest kjent er Varbergs Kusthotell, et sted som har tiltrukket seg mange nordmenn opp gjennom årene. Nå har hotellet fått nye eiere, som fra før eier vingården Ästad Vingård og Michelin-restauranten ÄNG.

– Med et utvidet spa, god mat og vakker kystnatur skal vi gjøre Varbergs Kusthotell til Sveriges beste spadestinasjon, sier adm. dir. Daniel Carlsson.

Nå skal spaet oppgraderes med nye bad, badstuer og et utendørs saltvannsbasseng. Samtidig åpnes en ny versjon av hotellets restaurant Severins, ledet av Oskar Samuelsson – tidligere kokk ved stjernorestauranten Fäviken.

– Dette skal være en matopplevelse ved havet, med sesongens sjømat, østers og dagsfersk fisk, sier Samuelsson. – Vi kombinerer smaken av Vestkysten med rå eleganse og naturens rytme.

Den gamle iskiosken på stranden får nytt liv som gelateria, med håndlaget iskrem og god espresso.

FALKENBERG STRANDBAD: Avslapning og velvære på vestkyst-rivieraen.

FALKENBERG STRANDBAD

315

Antall spahotell i Sverige

Hallands hörna

Med base i Varberg er det kort vei til flere av Sveriges mest spektakulære opplevelser.

Falkenberg Strandbad:

Rivieraens beach club. Elegant spa-resort med varme bassenger, cocktailbar og utsikt mot horisonten.

Asia Spa:

Østens ro, midt i Varberg. I toppetasjen på Varbergs Stadshotell venter japanske bad, ayurvediske (indisk tradisjonell medisin) behandlinger og tropisk regndusj.

Hotell Tylösand:

Spa, kunst og Gyllene Tider. Beliggenhet ved Halmstads vakreste strand, galleri med moderne fotokunst og spa med havutsikt.

VARBERG KUSTHOTELL

Europas Hawaii

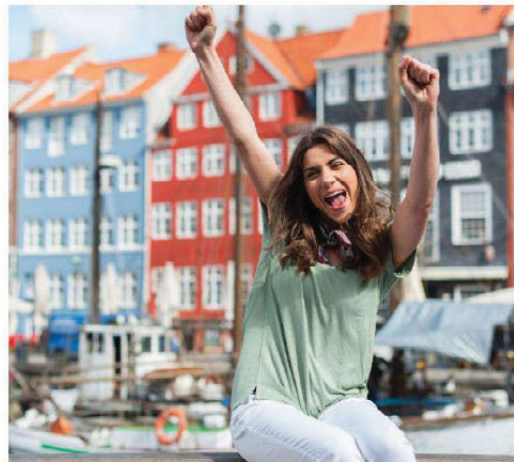
Midt i Atlanteren, 1500 kilometer vest for Lisboa, reiser det seg ni grønne vulkanøyer med varme kilder og asurblå kratersjøer. Dette er Azorene, hvor du kan vandre i frodige åssider mens dampen stiger fra jorden, padle kajakk i krater, eller se spermhvaler rett utenfor kysten. Øyene er kjent for frodig vegetasjon, svarte lavaklipper, termiske bassenger og særegne kulturlandskap med teplantasjer og små vinmarker.

São Miguel, «den grønne øya», er den største og mest besøkte, med utsiktspunkt som Sete Cidades (bildet) og varme kilder i Furnas. Men også mindre øyer som Pico og Faial lokker med turglede, hvalsafari og et levende øyliv uten masseturisme.

Azorene er portugisiske, og de aller fleste reiseoperatører arrangerer pakkereiser dit.

SHUTTERSTOCK/NTB

VLAD TEODOR/NTB

Lykkelige dansker

I den årlige kåringen av verdens lykkeligste byer er det København som i år går helt til topps, foran metropoler som Zürich og Singapore. Danske Aarhus følger hakk i hæl på en imponerende fjerdeplass. Oslo må imidlertid se seg slått av både naboer og småbyer – og ender helt nede på en 23. plass.

Bak rangeringen står Happy City Hub Ltd. og Institute for Quality of Life i London. Indeksen vurderer byer verden over etter hvor godt de fremmer lykke blant sine innbyggere, og vektet faktorer som miljø, helsevesen, utdanning, infrastruktur og sosial trivsel.

– Det er veldig gledelig, og en bekreftelse på at Danmark har urbane destinasjoner som tilreisende trives godt i, sier Hege Fredlund Hoff, markedssjef for Visit Denmark i Norge.

Siste stopp før utlandet

Ytterst på østsiden av Oslofjorden ligger Skjærhalden, den travleste båthavnen på idylliske Hvaler.

Skjærhalden er siste stopp på sydspissen av Hvaler før man krysser grensen til det store utland. Hvis man kommer med båt, og er usikker på beliggenheten, kan Homlungen fyr være et godt holdepunkt på vei inn mot havnen. Gjestehavnen har plass til 140 båter og har et yrende liv i sommermånedene.

På brygga finner man de viktigste butikkene, i tillegg til Vinmonopolet, restauranter og torgsalg i høysesongen. I servicebygget Kornmagasinet er det toaletter, dusjer og vaskemaskiner. Turområder og badestrender finnes i nærheten, dessuten er det akvarium på bryggen der barna kan se livet under vann.

THOMAS ANDERSEN/VISITNORWAY

Dra nordvest!

Det er ofte andre deler av landet som stjeler mesteparten av oppmerksomheten. Kanskje er Nordvestlandet vårt mest undervurderte område?

Visste du at...
Mardalsfossen har
et fritt fall på
297 meter?

MATTIAS FREDRIKSSON

MARDALSFOSSEN: Dramatiske fjorder, fjell og fosser er noen av godbitene som venter i nordvest.

Tekst: **Torild Moland,
Mari Pærlus Wammer og
Lise Lotte Winther-Bay**

Vi har plukket ut ti høydepunkter i denne vakre og ville landsdelen, som rommer alt fra høye tinder og dype daler, ville stryk, nærkontakt med storhavet og lokale delikatesser.

1 Aursjøvegen

Den rundt syv mil lange fjellveien fra Eikesdalen til Sunndalen ble bygget i forbindelse med demningene ved Aursjødammen. Først klatrer ruten opp «den ukjente Trollstigen» med dramatiske hårnålsvinger opp fra Eikesdalen og så videre over fjellet.

Husker du «Mardøla-aksjonen» i 1970, hvor demonstranter forsøkte å verne Mardalsfossen fra utbygging? De lyktes ikke, men heldigvis blir slusene åpnet hvert år i perioden 20. juni til 20. august, slik at det er mulig et par måneder i året å ta inn fossefallet i all sin prakt. Mardalsfossen ligger ved Eikesdalsvatnet og er Nord-Europas høyeste fosse-

fall. Fossen er 655 meter høy, med 297 meter fritt fall, og for å komme deg hit må du ta beina fatt.

Ta bomveien fra Eikesdalen på vestsiden av Eikesdalsvatnet, og stopp ved parkeringsplass i Mardalen. Derfra går det merket sti opp til Mardalsfossen. Turen opp er rundt to kilometer, og det tar rundt 45 minutter å gå stien opp dit. Du kan faktisk gå helt opp til fossen, men da er det best å ha med regntøy, for her får du deg en skikkelig dusj.

For øvrig bør du legge inn et badestopp i de turkise jettegrytene ved Torbudalen, spise rømmegrøt på seteren Torbuvollen og stoppe ved utkikkspunktet overfor Aurstupet.

2 Trollstigen

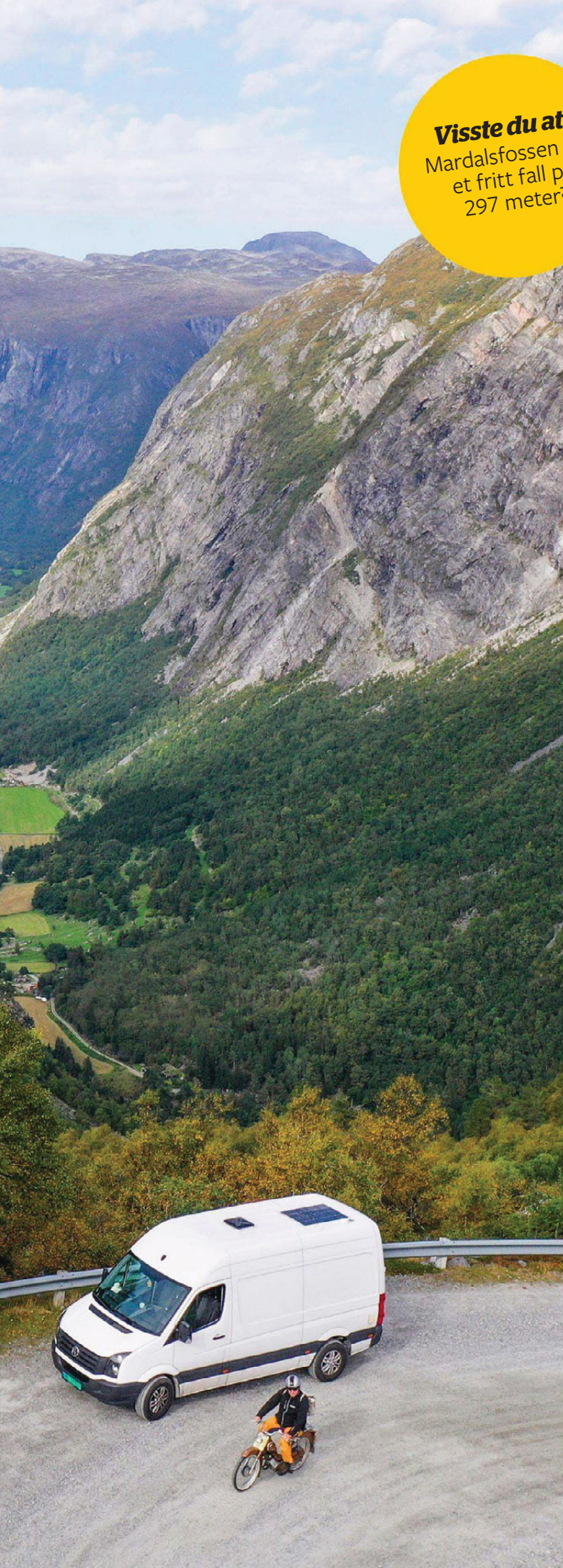
De 11 hårnålsvingene i Trollstigen byr på en av Europas flotteste veistrekninger, for noen kan nok turen opp til Stigrøra og besøks-senteret på toppen Trollstigen fortone seg som nokså skrekkinngytende. Når digre bobiler møtes i krappe svinger, er det vanskelig å fatte hvordan de kan passere hverandre uten at det ender med riper i lakken.

Trangt om plassen? Da er det greit å tenke på at det var verre før, fra tre-fire meters bredde i tidligere tider til dagens fire-seks meters bredde. Trollstigen og de krappe svingene er fortsatt en spennende kjøretur – både opp og ned.

Etter litt lirking i sneglefart ►

RONNY FRIMANN

DRAMATISK: Den sju mil lange fjellveien fra Eikesdalen til Sunndalen er «den ukjente Trollstigen», med dramatiske hårnålsvinger opp fra Eikesdalen og en vakker bilvei videre over fjellet.

CHRIS HOLTER

FOR FJELLGEITER: Turen over Romsdalseggen er krevende, men med fantastiske utsikt mot Trollveggen og Romsdalstindene, og ned til Romsdalen og Rauma.

JOHAN BERGE/VISIT NORWAY

Visste du at...
Raumabanan ble åpnet av kong Haakon i 1924?

STORSLAGEN: Etappen fra Dombås til Åndalsnes er en av verdens vakreste togturer. Her over kjente Kylling bru over Rauma.

går det som regel greit, og vel oppe på plataet er det bare å puste ut. For nervøse sjåførere med blikket festet på veien, er det ofte først her oppe de innser hvor spektakulær kjøreturen faktisk har vært. Og selv om du ikke er spesielt begeistret for serpentinvinger i fjellvegg, er utsikten på toppen verdt den svimlende turen opp fra Isterdalen alene.

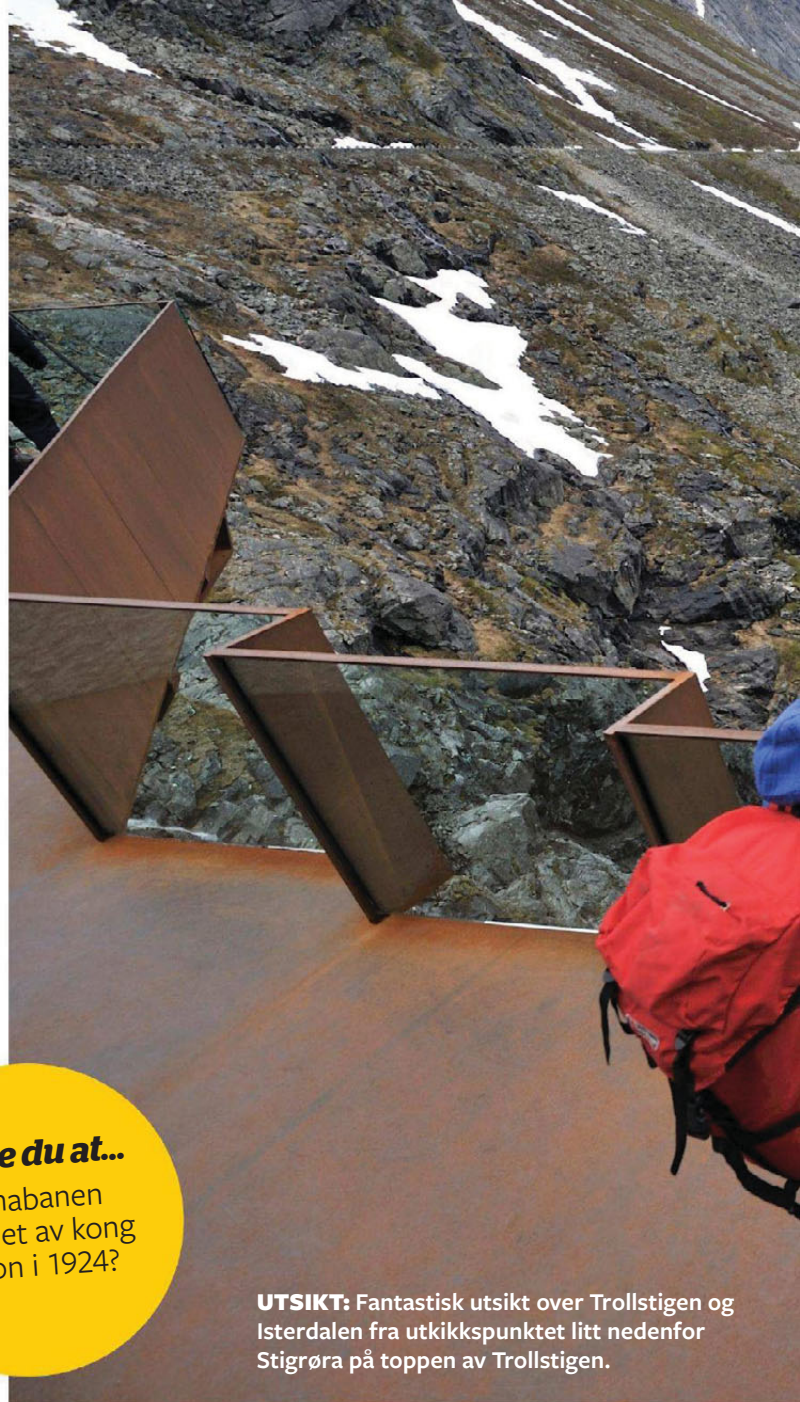
Som en del av Nasjonal turistveg Geiranger – Trollstigen er det bygget en fin rasteplass med ser-

veringssted på toppen. Men høydepunktet er utkikkspattformen som nærmest svever 200 meter over dalen – med fjellveien som et flokete garnnøste langt der nede.

Mer info: Les mer om ruten på nasjonalturistveger.no

3 Raumabananen

Fra fjell til fjord – og tilbake igjen. Raumabananen er en forlengelse av Dovrebanen, og fra Dombås ruller toget 114 kilometer og 655

UTSIKT: Fantastisk utsikt over Trollstigen og Isterdalen fra utkikkspunktet litt nedenfor Stigrøra på toppen av Trollstigen.

høydemeter ned til Åndalsnes. Togturen tar halvannen time, og underveis kjører toget over 32 broer og gjennom seks tunneler.

Raumabananen passerer kjente attraksjoner som Trollveggen og Kylling bru – med fjellene i Romsdalen som dramatisk bakteppe. Toget krysser også nedre del av Vermafossen og elven Rauma, som er et fantastisk syn.

Om sommeren kjører toget saktere og stopper et øyeblikk ved de største attraksjonene.

Mer info: Raumabananen fylte 100 år i fjor.

4 Vakre Innerdalen

Noen fotturer gir veldig mye belønning for ganske liten innsats. For det er bare en times lett vandring fra parkeringsplassen og

inn til Renndølsetra, også kalt Norges vakreste seter, med utsikt mot det kjegleformede Innerdalstårnet.

Hver sommer siden 1740 har familien Opdøl flyttet dyrene fra gården og inn til setra her innerst i Innerdalen. De senere årene har de spedd på med overnattingsgjester og servering av legendariske vafler. Her kan du våkne til sauens brek og deilig, hjemmelaget frokost. Et kort stykke videre venter Innerdalen Turisthytte, som DNT overtok i 2021. Den er gjerne utgangspunkt for turen opp til 1452 meter høye Innerdalstårnet. Turen er 4,7 kilometer lang og omfatter 971 meter stigning.

Mer info: Overnatting på Renndølsetra koster fra 1650 kro-

Åpner senere enn vanlig

Trollstigen har vært stengt siden juni 2024 på grunn av rasfare, men er planlagt åpnet 14. juli i år.

Veien er imidlertid åpen fra Valldalsiden til Trollstigplatået, så man kan besøke utsiktspunktene og se Trollstigen ovenfra. Kiosken og toalettene åpnet 16. mai, kafeen litt senere.

Man kan også kjøre til Trollstigfoten fra Åndalsnessiden. Det er bare selve hårnålsvingene som er stengt.

JARLE WAHLER/STATENS VEGVESEN

ner, inkludert hjemmelaget middag og frokost. Overnatting på Innerdalen Turisthytte koster fra 429 kroner for DNT-medlemmer, 556 kroner uten medlemskap. innerdalen.com

5 Romsdalseggen

«Den nye Besseggen» er en av Norges mest spektakulære fotturer, med utsikt til Romsdalstindene i det høye, Rauma-elven i dypet og Trollveggen i det fjerne. Turen kan være temmelig krevende. Det relativt nye utsiktspunktet «Rampestreken» er en kortere tur, men med utsøkt utsikt over fjellandskapet rundt Åndalsnes.

Mer info: Syv timer, 10 kilometer med en stigning på 967 meter fra startpunktet ved Venjedals- ➤

ELINE KARLSDATTER / VISIT NORTHWEST

KORTREIST: Rømme fra egne kyr og minst like kortreist vaffelrøre på Renndølsetra. Kafeen åpner 21. juni.

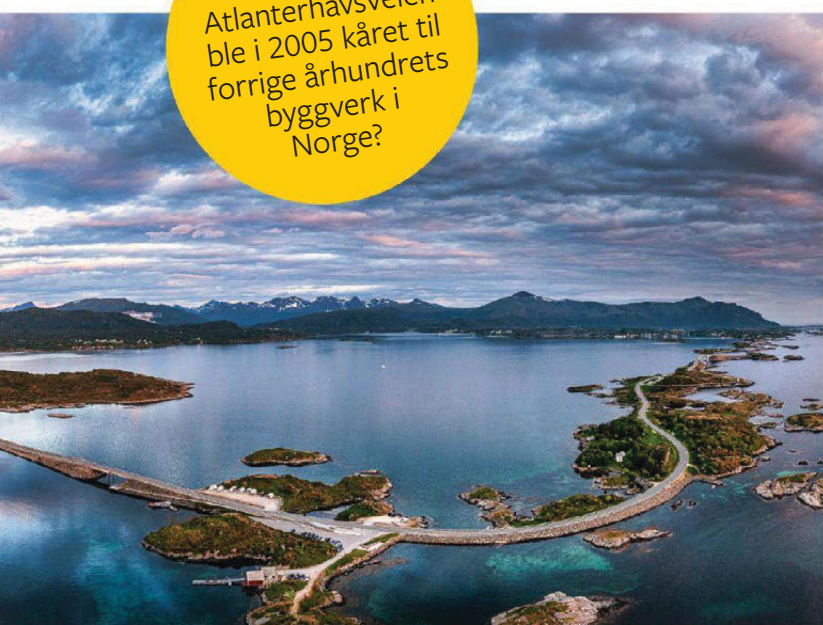
THOMAS RASMUS SKAUG

MAJESTETISK: Kjegleformede Innerdalstårnet tårner bak Renndølsetra. Litt lenger inn ligger Innerdalen Turisthytte.

Visste du at...
 Atlanterhavsveien
 ble i 2005 kåret til
 forrige århundrets
 byggverk i
 Norge?

setra. I sesong går det buss fra
 Åndalsnes. romsdal.com

6 Fottur til Trollkirka

Hvem hadde trodd at det fantes
 en «kirke» 484 meter opp i en
 fjellvegg på innsiden av Atlanter-
 havsveien?

Trollkirka er en vakker kalk- og
 marmorgrotte som består av flere
 ganger og hulrom, og underjor-
 diske bekker og fosser. Fra inn-
 gangen er det en 70 meter lang
 trang gang og passasje inn i det
 aller helligste: En stor hule hvor
 fossen faller inn gjennom taket og
 ned i et isende grønt basseng med
 svært friskt fjellvann. Det er vel
 verdt å ta seg tid her inne til å la
 inntrykkene synke, beundre det
 vakre skuet og tenke over at det
 neimen ikke var rart at folk i
 gamle dager trodde på både det
 ene og det andre.

Mer info: Start fra parkerings-

plassen ved RV64 nord for
 Molde. Rundt tre timer tur-retur
 og regn med å bli våt på beina.
stikkut.no

7 Atlanterhavsveien

Det er i grunnen fort gjort å kjøre
 den nasjonale turistveien mellom
 Bud i sør og Karvåg i nord. Hele
 strekket er ikke mer enn 36 kilo-
 meter, men omfatter åtte broer
 der Storseisundbrua er den leng-
 ste og mest kjente av dem.

For å få mest mulig ut av turen,
 er det viktig å stoppe. Prøv fiske-
 lykken fra Myrbærholmbrua. Bad
 ved Farstadsanden. Spis klippfisk
 på Bjartmars Favorittkro. Gå på
 de buktende gangstiene på Eld-
 husøya med utsikt mot
 Storseisundbrua.

Mer info: Håholmen og Hust-
 advika Havhotell er to historiske
 hoteller i tidligere fiskevær godt
 egnet som base for videre utfors-

NORDLANDBLOG

RETT VEST: Byggingen av Atlanterhavsveien startet 1. august 1983.
 Etter seks år og 12 orkaner, ble «veien i havet» åpnet 7. juli 1989 til
 en prislapp på 122 millioner kroner. Den var delvis bompenge-
 finansiert, men bommen ble fjernet i juni 1999.

TIBE - VISITNORTHWEST.NO

GRIP SJANSEN: Grip ligger sårbart til for vær og vind langt ute i havet. Ikke glem å besøke den over 500 år gamle stavkirken, som ligger midt i husklyngen.

kning av mørekysten.
nasjonaleturistveger.no

8 Klassisk klippfisk

Kristiansund regnes som klippfiskens hjemby og dominerte industrien i 200 år. I dag er Knut Garschol en av landets fremste klippfiskforedlere, og i den lille fiskebutikken på Rådhusplassen selger han høykvalitets klippfisk av skrei fra Lofoten.

– Før lå jo fisken og tørket ute på klippene, derav navnet. Og kvinnene måtte snu dem flere ganger om dagen, sier Knut Garschol.

– Men i dag tørkes de jo i tun-

nel, med kald luft og ventilering som skal simulere været på Nordvestlandet i mai, forteller han. – Kanskje ikke like romantisk, men smaken er den samme.

Mer info: Besøk også Klippfiskemuseet for en levende fremstilling av tradisjonell klippfiskproduksjon. klippfiskavskrei.no, nordmorsmusea.no

9 Tingvolløst

Hvem skulle trodd at et lite familiedrevet gårdsmeieri i en fjordarm på Møre-kysten lager verdens beste oster? I 2016 ble blåmuggosten Kraftkar kåret til verdens beste. Tingvolløst lager hvit- og blåmuggoster basert på pasteurisert kumelk fra egen gård.

Mer info: Stikk innom gårdsutsalget og kjøp med godsaker hjem. Det er også mulig å få en omvisning (175 kroner) med smaksprøver (ostetallerken med drikke 275 kroner), bestill på tingvolløst.no

10 Ut til Grip

Det som trolig er Nordmøres eldste tettsted har en nesten tusen år lang historie som fiskevær, og har vært befolket siden 1100-tallet. Fiskeri var grunnlaget for bosetting på øya, for før motorbåtenes tid gjaldt det å bo nær der fisken holdt til. Tilreisende sesongfiskere fra denne delen av Nordvestlandet ble innlosjert på Grip i fiskesesongen for skreifiske om våren. Det ble også tørket klippfisk på Grip.

Øyas siste fastboende flyttet like før jul i 1974, husene på Grip brukes fortsatt som fritidsboliger av de tidligere gripværingene og deres etterkommere. Et fascinerende og nydelig sted, som du i sommersesongen kan nå med daglig båtforbindelse fra Kristiansund. gripruta.no. Rundtur (3,5 timer) 590 kroner. □

KRAFTIGE SAKER:
Tingvolløsten Kraftkar er kåret til verdens beste ost. Gårdsbutikken er vel verdt en visitt.

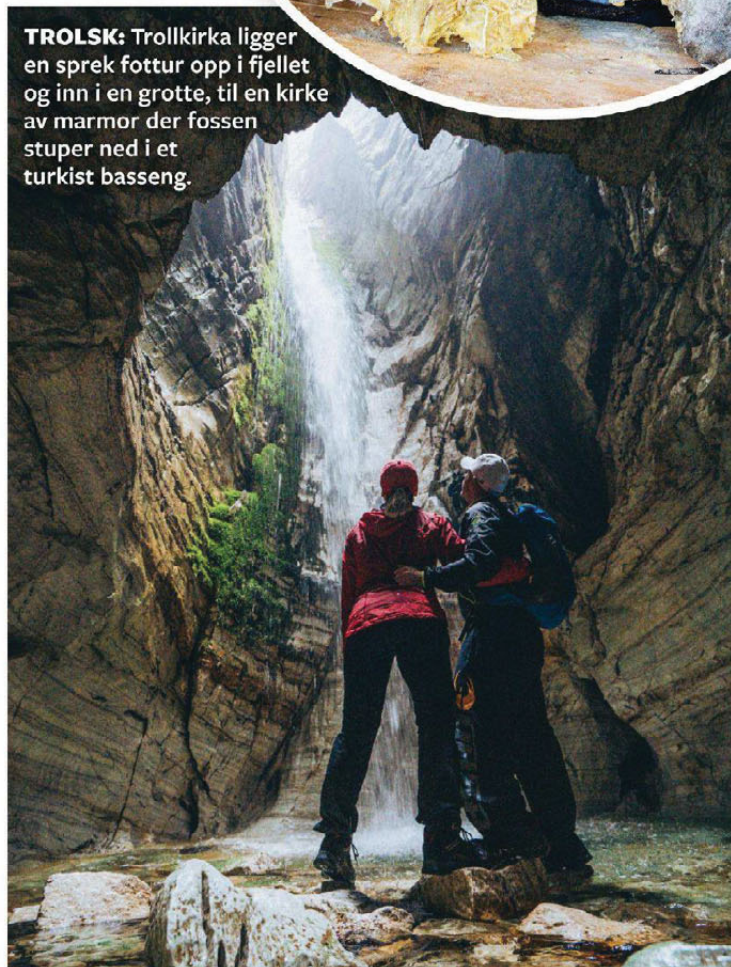
TINGVOLLØST/FACEBOOK

KLIPP-FISKENS HJEMBY:

Knut Garshol Klippfisk i Kristiansund er byens beste klippfiskhandel. Stikk innom og kjøp med godsaker hjem.

TROLSK: Trollkirka ligger en sprek fottur opp i fjellet og inn i en grotte, til en kirke av marmor der fossen stuper ned i et turkist basseng.

TORILD MOLAND

ELINE KARLSDATTER FLADSETH

Den glemte gruen på Vestlandet

I 100 år, frem til 1960, var det yrende, krevende arbeidsliv i Skaftun kalksteinsbrudd på Osterøy. I dag er inngangen knapt synlig, og gangene bortgjemt og glemt. Christian Borge, selv etterkommer av tidligere arbeidere, har vist vei for Vi Menns fotoreporter Johnny Haglund i jakten på spor fra en svunnen tid i den underjordiske katedralen.

Vi
Menn

**Vi gir deg saker
du ikke finner andre
steder – hver uke**

Den beste teltplassen

Alle vet hvordan drømmeplassen for teltet ser ut. Flatt, tørt, rett ved drikkevannet. Lettvint, tilsynelatende. Likevel er det en del momenter du bør tenke på i jakten på det perfekte overnattingsstedet. Friluftseksperter gir deg rådene.

Mustang med muskler

I muskelbilenes æra gjaldt det å overgå hverandre i hestekrefter. I garasjen hos entusiastene RoseMarie og Thor Gjerde står et sjeldent prakteksemplar av en nyrestaurert 1968-modell Ford Mustang Cobra Jet med 410 hk.

FASTE SIDER

Sløseribudsmannen
TimeOut
Blinkskudd
Yans 10 på topp
Kule sider
Ny viten
Skjenkens historie
Bilmix
Grafikk
Kryssord
Sudoku
Vi Menn quiz
Reisemix

GRATIS
BEFARING
-
SE MER HER

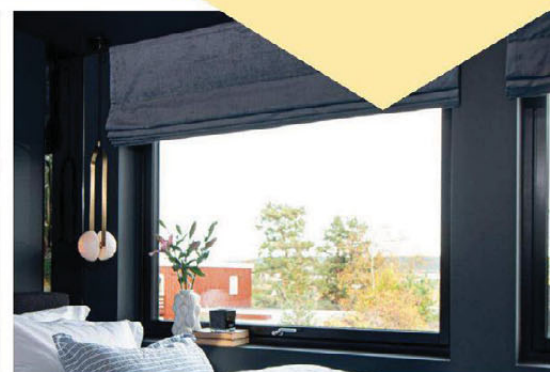
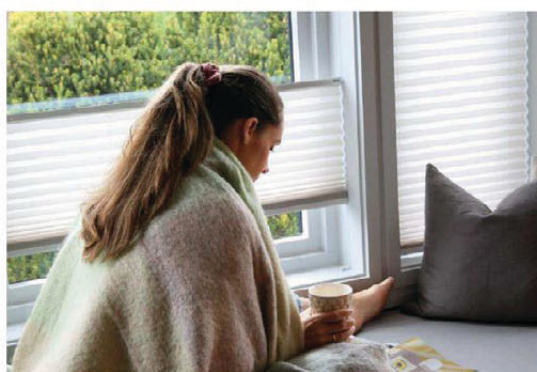

Vi gjør
solskinnsdager
enda bedre

NORSOL®

Forleng utesesongen med terrassemarkiser

✓ Skann QR koden over og lær alt om gardiner og solskjerming fra Tingvoll.

1

GRATIS BEFARING

Vi gir råd, viser prøvekolleksjon, tar nøyaktige mål, og gir prisoverslag.

2

PRODUKSJON

Vi besørger din bestilling som blir skreddersydd på vår fabrikk.

3

MONTERING

Vi monterer din ferdige bestilling der du ønsker den, raskt og fagmessig.

Vital Plus+

Sirkulasjonsstimulator

Oppgradert bestselger!

Medisinsk godkjent

30 000 solgte i Sverige og Norge

**SPAR
800,-**

Bestill i dag!

Telefon: 69 39 90 40 - www.postshop.no

Medisinsk godkjent apparat som brukes av tusenvis av nordmenn hver dag.

Milde elektriske impulser stimulerer blodsirkulasjonen i ben og føtter.

Resultatet er at føttene og legg-musklene utvider og trekker seg sammen, på samme måte som å gå en lang tur.

Meget enkel i bruk!

Behandlingen gjøres sittende i 10 - 30 minutter etter behov, mens du leser eller ser på TV. Helt uten smerte.

armefunksjon for kalde føtter.

Passer til alle aldre.

Vitalplus 1003

NYHET!

Nå også med varme

~~2750,-~~
**KAMPANJE:
1950,-**

”
- hei, jeg kan ikke få fullrost Vitalplus.
Etter å ha brukt den i et par uker - 30 min.
hver dag - er leggkrampene mine borte!

- er en svoren bruker av Vitalplus
- smertene i bena er borte og
ny blodtryksmåling kunne konstatere
at blodtrykket i bena var perfekt!

- jeg kjøpte den for 8 måneder siden,
og er veldig fornøyd - kalde føtter er historie
takket være Vitalplus sirkulasjonsstimulator!

ØK BLODSIRKULASJONEN I BEN OG FØTTER!

NYHET! Sirkulasjon og varme

- Varmefunksjon for kalde føtter
- Øker blodsirkulasjonen, og kan forhindre kalde, urolige og hovne ben
- Vil kunne bidra til å redusere stivhet i muskler og ledd, samt forebygge åreknuter - en effektiv helseinvestering
- Hvis du har pacemaker eller er gravid må lege konsulteres før bruk
- Fjernkontroll og norsk bruksanvisning
- Drives på strøm
- 30 dagers full returret

GRATIS! • Verdi kr. 249,-

4 stk. pads inkludert i prisen ved svar innen 14 dager. Muskelstimulasjon og smertebehandling av bl.a. rygg, skuldre, nakke og armer. Helt uten bivirkninger. Kobles til Vitalplus 1003. Styres med fjernkontroll.

**Kjøp nå.
Betal senere
med Klarna.**

Klarna.

Frakt etter Postens takster tilkommer Leverandør: HELGESEN ENGROS AS